

Univerzita Palackého v Olomouci

Právnická fakulta

Michal Václavík

**Srovnání římskoprávní úpravy se současnou českou právní
úpravou odpovědnosti vlastníka za škodu způsobenou zvířetem**

Diplomová práce

Olomouc 2017

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci, na téma srovnání římskoprávní úpravy se současnou českou právní úpravou odpovědnosti vlastníka za škodu způsobenou zvířetem, vypracoval samostatně a citoval všechny použité zdroje.

V Olomouci dne 30. 11. 2017

.....

Michal Václavík

Obsah

Seznam použitých zkratk	5
Úvod	6
1. Odpovědnost za škodu způsobenou zvířetem podle práva římského	8
1.1 Pojem zvíře v římském právu	8
1.2 Obecně k odpovědnosti za škodu	16
1.3 Odpovědnost za zvíře dle Zákona dvanácti desek	17
1.3.1 Pojem čtyřnožec	17
1.3.2 Actio de pauperie	19
1.3.3 Actio de pastu pecoris	27
1.4 Odpovědnost podle Edictum de feris	28
1.5 Actio legis Aquiliae	31
2. Odpovědnost za zvíře dle českého práva	38
2.1 Odpovědnost za zvíře dle OZ	38
2.1.1 Pojetí zvířete	38
2.1.2 Obecně k odpovědnosti a náhradě škody	41
2.1.3 Odpovědnost dle ustanovení § 2933	45
2.1.4 Liberace a privilegované zvíře	48
2.1.5 Právo pastvy a škoda způsobená na cizím pozemku	52
2.2 Exkurz odpovědnosti podle práva veřejného	53
2.2.1 Zákon o poskytování náhrad	53
2.2.2 Zákon o myslivosti	54
3. Závěr	55
Seznam použitých zdrojů	61
Abstrakt	66
Abstract	66
Seznam klíčových slov	67
List of key words	67

Na tomto místě bych chtěl poděkovat JUDr. Petrovi Dostalíkovi, Ph.D. za odborné rady, které mi poskytl, a za čas, který si vyčlenil pro vedení mé diplomové práce.

Seznam použitých zkratk

OZ – Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

LDT – Lex duodecim tabularum (Zákon dvanácti desek)

AKZ – Lex Aquilia (Akvilský zákon)

ADP – Actio de pauperie

BGB – Bürgerliches Gesetzbuch

Dig. – Digesta seu Pandectae

Ins. – Institutiones seu Elementa

PETL – Principles of European Tort Law (Principy evropského deliktního práva)

ABGB – Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch für die gesammten Deutschen Erbländer der Österreichischen Monarchie (Všeobecný zákoník občanský)

Úvod

Cílem této práce je komparace současné české a římskoprávní úpravy institutu odpovědnosti za škodu způsobenou zvířetem. Institut odpovědnosti za škodu způsobenou zvířetem jsem zvolil, neboť zvíře jako společník, či jako předmět ekonomického zájmu, bylo součástí společnosti od pradávna a vždy mělo vždy v naší společnosti zvláštní postavení. Nebylo typickou věcí, ovšem také nebylo rovno lidem, bylo vlastněno. Díky této blízké provázanosti lidské společnosti a zvířat docházelo k situacím, ve kterých zvíře poškodilo cizí majetek, či zdraví a bylo nutno rozhodnout, kdo bude za tuto škodu zodpovědný.

OZ účinný od 1. 1. 2014 přinesl do soukromého práva řadu změn a proklamuje vzdálení se od marxisticko-leninského materialistického konceptu zákona z roku 1964 a naopak přiblížení se moderním evropským občanským kodexům. Zároveň důvodová zpráva k OZ uvádí neopominutelný vliv římského práva na naši právní kulturu. Důvodová zpráva rovněž upozorňuje, že tyto přístupy nejsou brány jako dogmata, ale spíše jako inspirační zdroje, které je nutno podrobit racionální kritice. Římské právo jsem pro komparaci zvolil jednak z toho důvodu, že bylo nepopíratelnou inspirací pro autory současného OZ a jednak proto, že se jednalo o vysoce sofistikovaný právní systém, který má silný vliv na podobu současného evropského práva. Z důvodu limitace rozsahu této práce, jsem se nevěnoval historickému vývoji institutu na našem území, především pak ABGB, Střednímu občanskému zákoníku z roku 1950 a občanskému zákoníku z roku 1964. Takto obsáhlá komparace by svým rozsahem odpovídala spíše dizertační práci.

Při komparaci se zaměřím především na hlediska občanskoprávní, přičemž neopomenu ani pohled veřejnoprávní. Tato práce si rovněž klade za cíl objasnění, v čem se současná soukromoprávní úprava nechala římským právem inspirovat, co převzala jako celek, a naopak v jakých směrech se vydala cestou naprosto opačnou. Dále bych prozkoumal, zda se v římském právu nevyskytují řešení, která by bylo možno inkorporovat i v dnešní právní úpravě. Na závěr bych navrhl změny současné právní úpravy tak, aby více odpovídala požadavkům doby, a to i s přihlédnutím k právu římskému.

Co se týče použité literatury, tak ve vztahu k římskému právu jsem vycházel z rozličných monografií, příspěvků ve sborníku a samostatných překladů latinských fragmentů. Bohatým zdrojem mi rovněž byly zahraniční publikace věnující se dané tematice. K současnému

občanskému zákoníku jsem využil nejenom monografie, ale také komentáře, odborné články a sborníkové příspěvky. Vzhledem k tomu, že k dané tematice zatím neexistuje judikatura aktuální, využil jsem judikaturu sice starší, ale stále aplikovatelnou.

Práci jsem, spolu s úvodem a závěrem, rozdělil do dvou kapitoly. V první kapitole se zaměřím na římské právo. Nejprve se budu zabývat samotným pojmem zvíře, následně uvedu základní východiska a principy pro určení odpovědnosti za škodu a poté prozkoumám samotnou odpovědnost podle LDT, ediktů a AKZ. V kapitole druhé se budu věnovat české právní úpravě odpovědnosti za škodu způsobenou zvířetem. Stejně jako v kapitole předcházející, nejprve uvedu, jak zvíře vnímá současný OZ. Následně rozeberu, jak je obecně upravena odpovědnost za škodu, dále rozeberu speciální ustanovení dotýkající se odpovědnosti vlastníka za škodu způsobenou zvířetem, a na závěr doplním krátký exkurz odpovědnosti, dle veřejného práva. V závěru provedu komparaci obou právních řádů a uvedu společné i rozdílné přístupy k problematice, dále v čem spatřuji možné problémy a nedostatky současného OZ a pokusím se navrhnout jiná řešení.

1. Odpovědnost za škodu způsobenou zvířetem podle práva římského

Za účelem správného pochopení institutu odpovědnosti vlastníka za škodu způsobenou zvířetem, se budu v této kapitole nejprve věnovat samotné definici zvířete a dále co lze pod tento pojem, dle práva římského, zařadit. Následně rozeberu jednotlivé instituty upravující tuto odpovědnost, a to jak soukromoprávní, tak i veřejnoprávní povahy.

1.1 Pojem zvíře v římském právu

Zvíře bylo zásadně řazeno k věcem. Přestože bylo zvíře vnímáno jako věc, existovala pro něj určitá specifika, které římské právo seznávalo. Římský právní systém pracoval se zvířetem, jako s věcí, která má do určité míry vlastní vůli a tuto vůli je schopno v určitém rozsahu projevovat.¹ S tímto dělením koresponduje i v literatuře použité rozdělení na věci „mlčící, mluvící a bučící“.²

Jak již bylo výše uvedeno, římscí právníci zvířeti určitou vůli přiznávali, ale v žádném případě ji nestavěli na rovinu vůle subjektu práva, tedy osoby. Vůle zvířat byla spíše připodobňována k vůli otroků. Podobné postavení otroků a zvířat lze vyvodit z podobnosti fragmentů, řešící právě situace, v nichž se vyskytuje otrok či zvíře. Jako příklad lze uvést způsob, kterým římský občan získával do vlastnictví dítě otroka a mládě zvířete, ze stejného právního důvodu (jako plod věci plodonosné). Otrok i zvíře jsou vnímány, jako vlastnictví pána, které mu má přinášet užitky. Podobné řešení rovněž nalezneme v případě, kdy dítě pod otcovskou mocí, zvíře či otrok, způsobí škodu a následné odpovědnosti se vlastník/pán může zbavit vydáním toho, kdo způsobil škodu.³ Jak stanoví dále uvedený fragment, stejný postup bude také použit v případech způsobení škody na zvířeti či otrokovi.

Dig. 9 2 2

Gaius 7 ad ed. provinc.

¹ BĚLOVSKÝ, Petr. Odpovědnost za škodu způsobenou zvířaty v římském právu. In MACH, Petr, PEKARIK Matěj, VLADÁR Vojtěch(ed.). *Constans et perpetua voluntas: pocta Petrovi Blahovi k 75. narozeninám*. Trnava: Trnavská univerzita, 2014, s. 25.

² VARRO, Marcus, T. *Rerum rusticarum de agri cultura*.

³ DAJCZAK, Wojciech a kol., české vydání: DOSTALÍK, Petr. *Právo římské: základy soukromého práva*. Olomouc: Iuridicum Olomoucense, 2013, s. 288.

„Lege aquilia capite primo cavetur: "ut qui servum servamve alienum alienamve quadrupedem vel pecudem iniuria occiderit, quanti id in eo anno plurimi fuit, tantum aes dare domino damnas esto"

V první kapitole Aquiliova zákona je stanoveno: „Jestliže někdo protiprávně usmrtí cizího otroka nebo cizí otrokyni nebo cizí stádní čtyřnohé zvíře, musí dát vlastníkovi tolik asů, jaká byla v tom roce nejvyšší hodnota.⁴

Dále uvedené fragmenty se zabývají dělením a povahou zvířat.

Dig. 9 2 2 2

Gaius 7 ad. edictum provinciale

„Ut igitur apparet, servis nostris exaequat quadrupedes, quae pecudum numero sunt et gregatim habentur, veluti oves caprae boves equi muli asini. sed an sues pecudum appellatione continentur, quaeritur: et recte labeoni placet contineri. sed canis inter pecudes non est. longe magis bestiae in numero non sunt, veluti ursi leones pantherae. elefanti autem et cameli quasi mixti sunt (nam et iumentorum operam praestant et natura eorum fera est) et ideo primo capite contineri eas oportet.“

A je tedy zřejmé, že naši otroci jsou postaveni naroveň čtyřnohým zvířatům, která se řadí k dobytku a tvoří stádo, jako jsou například ovce, kozy, hovězí dobytek, koně, muly a osli. Je však sporné, zda jsou pod označením stádní dobytek zahrnuta také prasata. A Labeo se správně domnívá, že zahrnuta jsou. Pes však mezi stádní dobytek samozřejmě nepatří. A již vůbec se k stádnímu dobytku nepočítají divoká zvířata jako medvědi, lvi, leopardi. Sloni a velbloudi jsou svým způsobem smíšenými, neboť poskytují práce jako dobytek a od přírody jsou divocí, a proto musí být zahrnuti do první kapitoly.⁵

Inst. 2 1 12

„Ferae igitur bestiae et volucres et pisces, id est omnia animalia quae in terra mari caelo nascuntur, simulatque ab aliquo capta fuerint, iure gentium statim illius esse incipiunt: quod

⁴ SKŘEJPEK, Michal. *Digesta seu pandectae tomus I liber I-XV fragmenta selecta. Digesta neboli Pandekty svazek I kniha I-XV vybrané části*. Praha, Karolinum 2015, s. 463-464.

⁵ Převzato z SKŘEJPEK, Michal. *Digesta seu ...*, s. 463.

enim ante nullius est id naturali ratione occupanti conceditur. nec interest, feras bestias et volucres utrum in suo fundo quisque capiat, an in alieno: plane qui in alienum fundum ingreditur venandi aut aucupandi gratia, potest a domino, si is providerit, prohiberi, ne ingrediatur. quidquid autem eorum ceperis, eo usque tuum esse intellegitur, donec tua custodia coercetur: cum vero evaserit custodiam tuam et in naturalem libertatem se receperit, tuum esse desinit et rursus occupantis fit. naturalem autem libertatem recipere intellegitur, cum vel oculos tuos effugerit vel ita sit in conspectu tuo, ut difficilis sit eius persecutio“

Divoká zvířata, ptáci a ryby tak jako všechna stvoření, které země, moře a nebesa stvořila, ve chvíli, kdy jsou kýmkoliv chycena, stávají se majetkem jejich polapitele, podle práva národů, pro přirozené důvody přiznává titul prvního okupanta k tomu, které předtím nemělo žádného vlastníka. Co se týče okupantova titulu, je nepodstatné, zda je divoké zvíře nebo pták chycen na jeho či na cizím pozemku, je ovšem jasné, že pokud se vydá na cizí pozemek za účelem lovu nebo odchytu ptactva, vlastník vědom si tohoto úmyslu, mu může vstup zakázat. Zvíře, které chytíš, je tvým majetkem, dokud je naprosto pod tvou kontrolou, ovšem ve chvíli, kdy se zbaví tvé kontroly a znovu nabude svou přirozenou svobodu, přestává být tvým, a bude patřit prvnímu, kdo je následně polapí. Platí, že nabylo svou přirozenou svobodu ve chvíli, kdy jsi ho ztratil z dohledu nebo ve chvíli, kdy jej sice stále vidíš, ale bylo by obtížné jej pronásledovat.⁶

Inst. 2 1 14

„Apium quoque natura fera est. itaque quae in arbore tua consederint, antequam a te alveo includantur, non magis tuae esse intelleguntur, quam volucres quae in tua arbore nidum fecerint: ideoque si alius eas incluserit, is earum dominus erit. favos quoque si quos hae fecerint, quilibet eximere potest. plane integra re, si provideris ingredientem in fundum tuum, potes eum iure prohibere, ne ingrediatur. examen quod ex alveo tuo evolaverit eo usque tuum esse intellegitur donec in conspectu tuo est nec difficilis eius persecutio est: alioquin occupantis fit.“

Včely jsou přirozeně divoké, tedy pokud se roj usídí na tvém stromě, není to o nic víc tvůj roj, dokud jej nezakryješ než ptáci, kteří si na stromě vybudovali hnízdo, tím pádem, pokud jsou včely zakryty jiným, stanou se jeho vlastnictvím. Rovněž kdokoliv si může vzít plástve,

⁶ Není-li dále uvedeno jinak, vždy se bude jednat o překlad autora této práce

kteře včely vyrobily, samozřejmě pokud někoho uvidíš přicházet na tvůj pozemek za tímto účelem, máš právo mu vstup odepřít, než se tento účel naplní. Roj, který vylétá z tvého úlu zůstává tvůj tak dlouho, dokud je v tvém dohledu a je snadné jej pronásledovat, jinak náleží tomu, kdo jej první polapí.

Inst. 2 1 15

„Pavonum et columbarum fera natura est. nec ad rem pertinet, quod ex consuetudine avolare et revolare solent: nam et apes idem faciunt, quarum constat feram esse naturam: cervos quoque ita quidam mansuetos habent, ut in silvas ire et redire soleant, quorum et ipsorum feram esse naturam nemo negat. in his autem animalibus, quae ex consuetudine abire et redire solent, talis regula comprobata est, ut eo usque tua esse intellegantur, donec animum revertendi habeant: nam si revertendi animum habere desierint, etiam tua esse desinunt et fiunt occupantium. revertendi autem animum videntur desinere habere, cum revertendi consuetudinem deseruerint.“

Také pávi a holubi jsou přirozeně divocí, není legitimní námitkou, že se vracejí na stejné místo, ze kterého odletěli, neboť toto dělají i včely, a je řečeno, že včely jsou přirozeně divoké, a někteří mají jeleny tak ochočené, že odchází do lesa a opakovaně se vrací zpět, a stejně nikdo nepopírá, že jsou přirozeně divocí. S přihlédnutím k tomuto, co se týče zvířat, která mají ve zvyku chodit pryč a opět se vracet, bylo ustanoveno pravidlo, že jsou považována za tvá tak dlouho, dokud mají vůli se vrátit, neboť pokud tuto vůli ztratí, přestanou být tvými, a náleží první osobě, která je zabere a když ztratí návyk se vracet, také ztratí úmysl se vracet.

Jako projev vůle zvířat, je fragmenty uváděna „*vůle k návratu*“ (*animus revertendi*). Tento projev vůle byl klíčový pro určení vlastnictví, respektive okupace ke zvířeti. Dále se fragmenty zabývají dělením zvířat. Divoká zvířata byla veškerá zvířata žijící ve volné přírodě a kdokoli je mohl svobodně okupovat. Takováto zvířata byla, až do okupace, věci ničí (*res nullius*). Mezi divoká zvířata byla počítána také domácí zkrocená zvířata, která se pravidelně vzdalovala, až tím ztratila svůj pud k návratu, zdivočela. Divokými zvířaty byli rovněž pávi a holubi, a to přesto, že měli vůli vracet se na stejné místo. Toto je analogicky dovozováno z fragmentu zmiňující včely, které jsou i v případě usídlení se na stromě, který je součástí vlastněného pozemku, stále divoké a věci ničí, a to, dokud nebudou někým zakryty a tím přivlastněny. Věci ničí, naopak nebyla ta zvířata, která svou povahou sice divoká byla, ovšem byla uvězněna či

chycena, a to do okamžiku, kdy se jim podařilo získat svobodu zpět. Tímto okamžikem získání svobody se rozumí chvíle, kdy zvíře zmizelo vlastníkově (okupantovi) z dohledu, případně okamžik, kdy pronásledovatel zvíře sice ještě vidí, ale jeho pronásledování je obtížné či nemožné. Pro zvěř, která se pravidelně vzdaluje a poté se znovu vrací, platí pravidlo, že se považují za vlastnictví toho, ke komu se vrací tak dlouho, dokud nepozbyla vůli se vracet.

Jedním z dalších možných dělení zvířat, bylo podle uvedených textů, dělení podle povahy a užitečnosti člověku. V první kategorii dělení podle povahy byla zvířata divoká (*ferae bestiae*). Do této kategorie patřili například lvi, medvědi, panteři, pávi, holubi a včely. Do kategorie protilehlé patřila zvířata domestikovaná, člověku užitečná. Poté byla jakási mezitřída, do které patřila zvířata zkrocená a člověku užitečná, ovšem svou povahou divoká, jako velbloudi a sloni.

Dig. 41 1 5 6

Gaius 2 rerum cottidianarum sive aureorum

„Gallarum et anserum non est fera natura: palam est enim alias esse feras gallinas et alios feros anseres. itaque si quolibet modo anseres mei et gallinae meae turbati turbataeve adeo longius evolaverint, ut ignoremus ubi sint, tamen nihilo minus in nostro dominio tenentur. qua de causa furti nobis tenebitur, qui quid eorum lucrandi animo adprehenderit.“

Slepice a husy nejsou divoké povahy, neboť je známo, že jsou i divoké slepice a divoké husy. Pokud tedy byly moje slepice nebo husy vyplašeny a odletí tak daleko, že nevím, kde jsou, tak si nad nimi každopádně zachovám vlastnictví a každý, kdo je zabere s úmyslem zisku, spáchá krádež.

Z fragmentu rovněž plyne, že římské právo nehledělo na celý druh jako buď na divoký nebo od přírody krotký, ale rozlišoval poddruhy divoké a domestikované.

Z dále uvedených fragmentů lze dovodit dělení zvířat podle účelu, ke kterému slouží.

Dig. 21 1 38 4

Ulpianus 2 ad ed. aedil. curul.

„Iumentorum autem appellatione an omne pecus contineatur, videamus. et difficile est, ut contineatur: nam aliud significant iumenta, aliud significatur pecoris appellatione.“

Podívejme se, zda všechny druhy dobytka, která jsou tažná zvířata. Je složité je všechny zařadit do jedné skupiny, neboť tažné zvíře znamená jednu věc, a dobytek jinou.

Dig. 21 1 38 5

Ulpianus 2 ad ed. aedil. curul.

„Idcirco elogium huic edicto subiectum est, cuius verba haec sunt: " quae de iumentorum sanitate diximus, de cetero quoque pecore omni venditores faciunto".

Tedy klauzule byla přidána do tohoto ediktu, jenž zní následovně: V případě veškerého dobytka obchodník musí dodržovat stejná pravidla, jaká jsme stanovili s odkazem na spolehlivost tažných zvířat.

Dig. 21 1 38 6

Ulpianus 2 ad ed. aedil. curul.

„Unde dubitari desiit, an hoc edicto boves quoque contineantur: etenim iumentorum appellatione non contineri eos verius est, sed pecoris appellatione continebuntur.“

Pročež nemůže být pochybností o tom, zda volové spadají pod působnost tohoto ediktu, ačkoliv nejsou řazeni do skupiny tažných zvířat, je jisté, že jsou zahrnutí do skupiny dobytka.

Zvířata byla rozdělena na tažná zvířata (*iumenta*) nebo stádní zvěř (*pecora*, někdy také *quadrupedes*). Tažná zvířata (*iumenta*) byla převážně domestikovaná zvířata, jako například býci, koně, muly a mezci,⁷ podle fragmentu⁸ tam také patřila zvířata užitečná pro transport nákladu, ovšem povahou divoká, jako například velbloudi a sloni. Kromě tažných zvířat, existovala kategorie stádní zvěře. Z fragmentů rovněž vyplývá, že stádní zvěř nebyla užitečná pouze z důvodu poskytování plodů, jako například ovce poskytující vlnu a mléko, ale rovněž i jako zvířata tažná (*inumetia*). Dále sem dle Labelova názoru spadají i prasata. Psi nebyli součástí *pecudes*, ale zároveň nebyli ani zvířaty divokými.

⁷ POLOJAC, Milena „Actio de pauperie: Anthropomorphism and Rationalism“. *Fundamina. A Journal of Legal History*, Unisa Press, South Africa, volume 18, issue 2, 2012, s. 121.

⁸ Dig. 9 2 2 2

Podle Gaiovy učebnice práva lze zvířata dělit na tři třídy, a to čtyřnožce stádního (*quadrupes pecudes*), jiného čtyřnožce, jako například psa (*quadrupes qua pecudum nemero non sunt veluti canes*) a divoká zvířata (*ferae bestiae*).⁹

Z právního hlediska je dělení zvířat klíčové pro posouzení odpovědnosti za škodu způsobenou zvířetem. Dělení je rovněž důležité pro zařazení do kategorie věci mancipačních či nemancipačních. Toto rozdělení podle Lucie Obrovské nemělo účel ochranný a nebylo projevem úcty ke zvířatům, nýbrž sledovalo zvýšení právní jistoty v případech zvířat v kategorii mancipačních.¹⁰ Domácí zvířata tažná a soumarská byla řazena pod věci mancipační. Mezi věci nemancipační patřily „divoké šelmy jako medvědi, lvi, dále také ta zvířata, která se obvykle k šelmám počítají, jako sloni a velbloudi.“ Pro toto určení nebylo podstatné, zda tato zvířata lze, či nelze zkrotit jhem či sedlem^{11 12}, ke zvířatům divokým, se podle tohoto dělení budou rovněž řadit včely.¹³

Jak jsem výše uvedl, v římském právu lze nalézt podobnosti mezi otroky a zvířaty. Ovšem Lucie Obrovská uvádí, že existují fragmenty, které se uplatní pouze ve vztahu k otrokům, a to tak, že jsou jejich jednání stavěna na úroveň *personae alieni iuris*. V dobách pozdějších¹⁴ došlo dokonce k zákazu bezdůvodného zabití otroka, takovéto ochrany se zvířata nikdy nedočkala.¹⁵ Z tohoto lze jednoznačně dovodit, že i přes určitou podobnost mezi otrokem a zvířetem bude mít otrok lepší postavení, respektive bude mu náležet určitá omezená subjektivita a ochrana, která se zvířeti nikdy nedostávala. Na základě vyjádření Plinia staršího v jeho encyklopedii *Naturalis historia*, měli mezi zvířaty zvláštní postavení především psi a koně.¹⁶ Zejména psi byli

⁹ KINCL, Jaromír. Gaius. *Učebnice práva ve čtyřech knihách*. Plzeň: Aleš Čeněk 2007, s. 195.

¹⁰ OBROVSKÁ, Lucie. Právní pojetí zvířete v římském právu a právu moderním. In *Soudobé reflexe římského práva. Římské právo v moderních kodifikacích*. 1. vyd. Praha: Univerzita Karlova, 2015. s. 91

¹¹ KINCL, Jaromír. Gaius. *Učebnice ...*, s. 78-80.

¹² HEYROVSKÝ, Leopold, upravil SOMER, Otakar a VÁŽNÝ, Jan. *Dějiny a systém soukromého práva římského, Díl 1*. Bratislava: Právnická fakulta UK, 1929, s. 202.

¹³ Inst. 2 1 14

¹⁴ vláda Antonia Pia 138-161 viz. DILLON, Matthew GARLAND, Lynda. *Ancient Rome: From the Early Republic to the Assassination of Julius Caesar*. London: Routledge, 2005, s. 297.

¹⁵ Více: OBROVSKÁ, Lucie. Autonomie vůle v antickém Římě: otrok versus otrokář. In COFOLA 2009: *The Conference Proceedings*. 1. vydání. Brno: Masaryk University, 2009. s. 1-8.

¹⁶ Plin. H. N. 8.142: Převzato z WIEWIOWSKI, Jacek, DOSTALÍK, Petr. The specific position of the animal, especially a dog in the roman and modern czech law. *The Lawyer quarterly*, 2017, Volume 7, No. 1, s. 12.

udržování v dobré kondici, vyobrazení v uměleckých dílech, rovněž jim byla poskytována veterinární péče a v neposlední řadě vystupovali jako náboženský symbol.¹⁷

Inst. 4 9

„Animalium nomine, quae ratione carent, si quidem lascivia aut fervore aut feritate pauperiem fecerint, noxalis actio lege duodecim tabularum prodita est (quae animalia, si noxae dedantur, proficiunt reo ad liberationem, quia ita lex duodecim tabularum scripta est); puta si equus calcitrosus calce percusserit aut bos cornu petere solitus petierit. haec autem actio in his quae contra naturam moventur locum habet: ceterum si genitalis sit feritas, cessat. Denique si ursus fugit a domino et sic nocuit, non potest quondam dominus conveniri, quia desiit dominus esse, ubi fera evasit. pauperies autem est damnum sine iniuria facientis datum: nec enim potest animal iniuriam fecisse dici, quod sensu caret. haec quod ad noxalem actionem pertinet.“

Noxální žaloba byla poskytována dle LDT v případech, kdy škoda byla způsobena na základě rozpustilosti, pudu anebo divokosti zvířat bez rozumu, přičemž prostřednictvím přijetí tohoto zákona bylo uzákoněno, že pokud vlastník zvíře vydá jako kompenzaci za vzniklou škodu, bude zproštěn odpovědnosti. Příkladem aplikace tohoto pravidla je kopání koně, trkání býka, o kterém je známo, že tak činí. Žaloba nebude náležit, pokud zvíře jedná v rozporu se svou přirozenou povahou, pokud je povaha zvířete divoká, tato žaloba náležit nebude. Tedy pokud medvěd uteče svému vlastníkovi, a způsobí škodu, jeho vlastník žalován býti nemůže, neboť v okamžiku útěku vlastnictví zaniklo. Výraz „*pauperies*“ nebo „škoda“ je použit pro vyjádření škody, která byla spáchána bez protiprávního chování, neboť o zvířeti nelze říct, že činí protiprávně. Toliko k noxální žalobě.

„1 Ceterum sciendum est. aeditio edicto prohiberi nos canem, verrem, aprum, ursum, leonem ibi habere qua vulgo iter fit: et si adversus ea factum erit et nocitum homini libero esse dicetur, quod bonum et aequum iudici videtur, tanti dominus condemnetur, ceterarum rerum, quanti damnum datum sit, dupli. praeter has autem aedilicias actiones et de pauperie locum habebit: numquam enim actiones praesertim poenales de eadem re concurrentes aliuzíkáa aliam consumit.“

¹⁷ Tamtéž

1 Nicméně platí, že Edikt aedilů zakazuje držení psů, kanců, medvědů nebo lvů poblíž veřejných cest a edikt říká, že pokud vznikne škoda svobodnému v důsledku neuposlechnutí tohoto zákazu, vlastník zvířete bude odsouzen zaplatit tolik, kolik soudce uzná za rovné a spravedlivé, v případě jiného zranění bude povinen zaplatit ve výši dvojnásobku škody. Kromě žaloby plynoucí z Ediktu aedilů může být vznesena i actio de pauperie proti stejné osobě, neboť pokud dvě a více žalob, obzvláště poenálních, může být vzneseno na stejném základu, vznesení jedné nezbavuje možnosti následovného vznesení druhé.

Dig. 9 1 1 3

Ulpianus 18 ad ed.

„Ait praetor " pauperiem fecisse". pauperies est damnum sine iniuria facientis datum: nec enim potest animal iniuria fecisse, quod sensu caret.“

Prétor říká „*pauperium fecisse*“, což znamená, že škoda způsobena bez protiprávnosti, neboť zvíře, které škodu způsobilo, nemůže být podle práva odpovědně za porušení práva, protože nerozumí tomu, co činí.

Přestože byl uznáván jakýsi projev vůle zvířete, fragmenty uvádějí, že zvíře zásadně nerozumí tomu, co činí (*sensu caret*), důsledkem čehož se nemůže dopustit protiprávního chování, resp. protiprávnost je vyvolána samotnou újmou. Toto je podstatné pro určení odpovědnosti, neboť římscí právníci při hodnocení případu hleděli jednak na druh zvířete, ale pro určení samotné odpovědnosti byla také klíčová vůle subjektu, který vykonával svou vůli nad zvířetem, případně vůli založenou na schopnosti si tuto odpovědnost uvědomovat. Tato skutečnost je podstatná pro celou koncepci odpovědnosti za škody, kterou podrobněji rozeberu níže.

1.2 Obecně k odpovědnosti za škodu

V římském právu vznikala odpovědnost za škodu porušením práva, bezprávným činem (*Obligationes ex delicto*). Bezprávný čin je úkon přičící se objektivnímu právu (*iniura*). Dále bylo pro vznik povinnosti potřeba prokázat subjektivní vztah škůdce ke škodlivému následku (zavinění). Toto se zpravidla uplatňovalo jak u smluvní, tak i mimosmluvní odpovědnosti. K tomuto bylo potřeba uznat, že odpovědný může být pouze člověk a to takový, který je schopen uvědomit si následky svého jednání. Ve vztahu k náhradě škody se až do doby

Justiniána¹⁸ neuplatňovala jiná forma rozsudku, než pekuniární kondemnace (peněžitá náhrada). Toto byl důsledek přístupu římského práva, ve kterém měla náhrada škody především funkci trestu, a ne náhrady škody. Až v justiniánském právu se začala objevovat naturální restituce (uvedení do původního stavu) a náhrada škody se objevila samostatně vedle vlastního předmětu obligace nebo na místě nesplněné či zmařené obligace.¹⁹

V římské jurisprudenci neexistují obecné úvahy o tom, co je vlastně škoda a jaké podmínky je nutné splnit, aby způsobení škody vedlo ke vzniku nároku na odškodnění. V archaické době byla klíčová otázka poškození těla a forma reakce na tuto škodu. Právem dovolené reakce byla odvěta na pachateli, či peněžitý trest.²⁰ Později došlo k vývoji chápání škody, jako zmenšení majetku.²¹

1.3 Odpovědnost za zvíře dle Zákona dvanácti desek

ADP společně s dalšími dále uvedenými instituty, obsaženými již v *Lex duodecim tabularum*, patří mezi nejstarší instituty řešící odpovědnost vlastníka za škodu způsobenou zvířetem, respektive čtyřnožcem. LDT byl sepsán v letech 451 až 452 př. n. l. a vznikl jako výsledek politického boje mezi patriciji a plebejci. Zákon byl jednoduchou kodifikací římského práva, která nahrazovala dosavadní obyčejové právo. V drtivé míře byl vystavěn na kauzálních případech a zahrnoval téměř veškeré tehdejší právo, a to jak soukromé, tak veřejné.²² LDT jako pramen práva byl v následujících stoletích, přestože měněn a interpretován, považován za zdroj veškerého práva římského a poskytoval základ pro jeho další vývoj.²³

1.3.1 Pojem čtyřnožec

Pojem čtyřnožec (*quadrupes*) měl době starověkého Říma jak širší, tak užší smysl chápání. V jeho širším pojetí bylo tímto myšleno kterékoliv čtyřnohé zvíře, ať už domestikované nebo

¹⁸ 529 n.l. viz. HALDON, John. F. *Byzantium in the seventh century. The Transformation of a Culture*. Cambridge, Cambridge University Press, 2003, s.17–19.

¹⁹ KINCL, Jaromír, URFUS, Valentin, SKŘEJPEK, Michal. *Římské právo...*, s. 223-225.

²⁰ DAJCZAK, Wojciech a kol., české vydání: DOSTALÍK, Petr. *Právo římské...*, s. 284.

²¹ Tamtéž

²² HEYROVSKÝ, Leopold. *Dějiny a systém soukromého práva římského*. Praha: J. Otto, 1910, s. 30-32.

²³ BERGER, Adolf. *Encyclopedic Dictionary of Roman Law*, Philadelphia: The American Philosophical Society, 1953, s. 551.

divoké. Pojem čtyřnožec má rovněž užší význam, za kterým se skrývají pouze domestikovaná čtyřnohá zvířata.²⁴ LDT tohoto pojmu zřejmě používá v užším významu, ovšem skutečný výčet zůstává otázkou spornou. LDT rovněž používá pojem divoká zvířata. Divoká zvířata jsou označována jako „*fera*“, „*fera bestia*“ nebo „*bestia*“, kdežto pojem čtyřnožec je používán bez další specifikace.²⁵

O tom, která zvířata lze podřadit pod pojem čtyřnožec, neexistuje jednotný názor. Kerr Wylie tvrdí, že pojem čtyřnožec původně zahrnoval pouze čtyřnožce, kteří byli mancipačními věcmi, tedy především zvířata tažná a soumarská a později došlo k rozšíření na čtyřnožce pasoucí se a až následně byla přidána zvěř nepasoucí se.²⁶ Kaser je pak toho názoru, že pod tento pojem lze zahrnout pouze užitečná zvířata, jako například koně a dobytek.²⁷ Jackson tvrdí, že čtyřnožec, tak jak je na něj odkazováno v LDT, označuje pasoucí se domestikovaná zvířata, tedy stádní zvířata. Tyto jsou explicitně uvedena v AKZ a podle jeho názoru, bylo toto rozdělení v LDT vyjádřeno implicitně. Podle názoru Mileny Polojack je zřejmé, že ADP nebude postihovat škody způsobené psy, neboť nejsou ani věci mancipační a ani stádní zvěř.²⁸ Podle Jacksona je ovšem více pravděpodobné, že rozšíření rozsahu tohoto pojmu tak, aby dopadal i na psy, bylo dosaženo na základě pouhé interpretace následujícího fragmentu.²⁹

Dig. 9 1 1 2

Ulpianus 18 ad ed.

„Quae actio ad omnes quadrupedes pertinet.“

Tato žaloba se vztahuje na všechny druhy čtyřnožců.

Tento fragment, v souvislosti s ADP, používá pojem veškerí čtyřnožci (*omnes quadrupedes*). Tento výraz byl použit úmyslně a zahrnoval kromě stádního dobytka také ostatní čtyřnožce. Mohl dokonce zahrnovat i zvířata ochočená, která byla původně divoká.³⁰ Z tohoto vyplývá, že původní pojem čtyřnožec, nebyl tak obsahově široký, jak je mu dle

²⁴ GLARE, P.G.W. (ed.) *Oxford latin dictionary*, London: Clarendon Press, 1968. s. 1532.

²⁵ Dig. 9 1 1 4, Dig. 9 1 1 6

²⁶ KERR, J. Wylie. "Actio de pauperie, Dig. Lib. IX tit. I" in *Studi Riccobono* vol. 4. Palermo, 1936, s. 465.

²⁷ KASER, Max, *Das romische Privatrecht*. vol. 1 München, C.H Beck, 1965, s. 165.

²⁸ POLOJAC, Milena „Actio de pauperie: ..., s. 124.

²⁹ JACKSON, Bernard S. *Liability for Animals...*, s. 129.

³⁰ POLOJAC, Milena „Actio de pauperie: ..., s. 124.

některých výše uvedených autorů přiznáváno. Až pojem veškerí čtyřnožci, umožnil obsáhlejší aplikaci ADP. Naproti tomu tato formulace zcela jistě nezahrnuje zvířata divoká, která jsou výslovně vyloučena v následujícím fragmentu.

Dig. 9 1 1 10

Ulpianus 18 ad ed.

„In bestiis autem propter naturalem feritatem haec actio locum non habet: et ideo si ursus fugit et sic nocuit, non potest quondam dominus conveniri, quia desinit dominus esse, ubi fera evasit: et ideo et si eum occidi, meum corpus est.“

Tato žaloba nebude náležet v případě divokých šelem, z důvodu jejich přirozené nezkrtnosti, tedy pokud medvěd uprchne, způsobí škodu, jeho bývalý vlastník nemůže být žalován, neboť v momentě, kdy zvíře uprchlo, zaniklo vlastnictví vlastníka, a tím pádem, pokud bych zvíře zabil, jeho mršina bude má.

Lze tedy shrnout, že pod pojem čtyřnožec, ve vztahu k ADP, budou spadat veškerí čtyřnožci, vyjma zvířat divokých. Přičemž postavení psa je sporné a názory na jeho právní postavení a časový rámec vývoje tohoto postavení se liší.³¹

1.3.2 Actio de pauperie

Pokud čtyřnožec způsobí škodu, lze použít ADP vyplývající právě z LDT. Samotný pojem *pauperie*, přestože nejasného původu, je prameny definován jako škoda způsobena bez protiprávního jednání (*damnum sine iniura facientis datum*),³² což vyjadřuje povahu žaloby. Toto je rovněž vyjádřeno řazením ADP mezi kvazidelikty (*Obligationes quasi ex delicto*).³³

Dig. 9 1 1

Ulpianus 18 ad ed

³¹ Více viz. WIEWIOROWSKI, Jacek, DOSTALÍK, Petr. The specific position of the animal ... s. 12-29.

³² Dig. 9 1 1 3

³³ BLAHO, Petr, HARAMIA, Ivan, ŽIDLICKÁ, Michaela. *Základy rímskeho práva*. Bratislava: Vydavateľské oddelenie Právnickej fakulty Univerzity Komenského 1997, s. 320.

„Si quadrupes pauperiem fecisse dicetur, actio ex lege duodecim tabularum descendit: quae lex voluit aut dari id quod nocuit, id est id animal quod noxiam commisit, aut aestimationem noxiae offerre.“

Pokud je řečeno, že čtyřnožec způsobil škodu, bude náležet žaloba, která pochází ze zákona LDT, přičemž zákon říká, že buď musí být vydáno, co škodu způsobilo, tj. to zvíře, které škodu způsobilo, bude vydáno nebo bude zaplacena částka ve výši spáchané škody.

Tato žaloba je žalobou noxální. Noxální odpovědnosti lze podle výše uvedeného textu rozumět jako odpovědnosti, při které musí být vydáno to, co způsobilo škodu, tedy zvíře samotné, případně musí být zaplaceno do výše způsobené škody. Určení výše škody, v případě zranění svobodného, je ponecháno na diskreci soudce. Tato náhrada má pokrýt léčbu a ztrátu výtěžku současného i budoucího. Nic se ovšem nehradí za bolestné a postižení, pokud neovlivňují výtěžek.³⁴ Noxální žaloby, vyplývající z noxální odpovědnosti, nejsou samostatným druhem žalob. Pro danou situaci bude použita příslušná žaloba a tato žaloba bude zároveň žalobou noxální.³⁵ Pro použití této žaloby bylo vyžadováno, aby škoda byla způsobena na základě rozpustilosti, pudu anebo divokosti zvířete. Například pokud kůň, který má sklon k vyhazování nohama, někoho zasáhl kopytem nebo když dobytek, který obvykle útočí rohy, na někoho zaútočí.³⁶

Dig. 9 1 1 7

Ulpianus 18 ad ed.

„Et generaliter haec actio locum habet, quotiens contra naturam fera mota pauperiem dedit: ideoque si equus dolore concitatus calce petierit, cessare istam actionem, sed eum, qui equum percusserit aut vulneraverit, in factum magis quam lege aquilia teneri, utique ideo, quia non ipse suo corpore damnum dedit. at si, cum equum permulisset quis vel palpatus esset, calce eum percusserit, erit actioni locus.“

A obecně lze říci, že tato žaloba může být vznesena, pokud zuřivé zvíře způsobí jakoukoliv škodu, a to v rozporu se svou přirozeností, a tedy, pokud je kůň podnícen bolestí a kopne, tato

³⁴ CROSS, Ashton D.I.C. Liability in Roman Law for Damage caused by Animals. *The Cambridge Law Journal*, 1953, Volume 11, Issue 3, s. 397.

³⁵BLAHO, Petr, HARAMIA, Ivan, ŽIDLICKÁ, Michaela. *Základy ...*, s. 432.

³⁶ Inst. 4 9

žaloba náležet nebude, ale strana, která udeřila nebo poranila koně, bude odpovědná dle žaloby *in factum*, která podle Akvilského zákona, nikoliv pro jiné důvody, než že strana nezpůsobila škodu přímým působením na věc. Ovšem pokud někdo koně pohladí nebo poplácá a je jím kopnut, tato žaloba náležet bude.

Žaloba se uplatní, pokud zvíře škodu spáchalo v rozporu se svou přirozenou povahou. Kritéria pro přiznání této žaloby se tedy lišila podle druhu zvířete.³⁷ Tuto žalobu lze uplatnit na každého čtyřnožce.³⁸ V případě, že škodu způsobí jiné zvíře než čtyřnožec, bude rovněž náležet ochrana podle této žaloby.³⁹ Žaloba nebude použitelná v případě zvířat divokých, které jsou věci ničí.⁴⁰ Příkladem lze uvést lva, který uprchne a zardousí otroka. Předchozí majitel(držitel) lva nebude odpovědný, neboť přestal být vlastníkem v okamžiku útěku zvířete.⁴¹ Existují názory, které tvrdí opak, a to, že bylo možno pod rozsah této žaloby podřadit i zvířata divoká.⁴² Ztotožňuji se s názorem Mileny Polojac, že divoká zvířata nemohou být touto žalobou v žádném případě postihnuta. Toto je dovozováno z Digest, která jasně stanovují pravidlo, podle kterého nelze ADP použít na situace, kdy škodu způsobí divoké zvíře.⁴³ Rovněž je nutno vzít v potaz, že veškeré příklady obsažené v Digestech odkazují na škodu způsobenou domestikovanými zvířaty (kopající kůň⁴⁴, mula, která svrhne náklad⁴⁵).

V Digeste se vyskytuje pouze jeden případ zmiňující konkrétní divoké zvíře, a to medvěda.⁴⁶ Tato situace navíc jasně říká, že na situaci uprchlého medvěda se ADP nepoužije. Logickou úvahou bychom ovšem mohli dojít k takové situaci, ve které by medvěd škodu způsobil a zároveň by byl stále ve vlastnictví, tedy neuprchl a nestal se věcí ničí, tudíž odpovědný by měl být vlastník. Vystává otázka, zda je takovýto výklad slučitelný s úvodní větou fragmentu, která explicitně vylučuje použití ADP u divokých zvířat. Argumentem proti

³⁷ BĚLOVSKÝ, Petr. Odpovědnost za škodu způsobenou zvířaty..., s. 25.

³⁸ Dig. 9 1 1 2

³⁹ Dig. 9 1 4

⁴⁰ Dig. 9 1 1 10

⁴¹ Inst. 4 9

⁴² JACKSON, Bernard S. Liability for Animals..., s. 135-136.

⁴³ Dig. 9 1 1 10

⁴⁴ Dig. 9 1 1 7

⁴⁵ Dig. 9 1 1 4

⁴⁶ Dig. 9 1 1 10

zahrnutí divokých zvířat je rovněž obecná podmínka ADP, a to podmínka, že zvíře škodu způsobí chováním v rozporu se svou přirozeností (*contra naturam*)⁴⁷. Pro lepší pochopení je potřeba se dále ptát, co je vlastně rozuměno pojmem chování proti své přirozenosti. Samotný pojem, chování proti své přirozenosti, je uveden na dvou místech a to Dig. 9 1 1 7 a Inst. 4 9. Jak již bylo výše uvedeno, základní podmínkou pro aplikaci ADP je podmínka, že divokost (*feritas*) zvířete je v rozporu s jeho přirozeností (*contra naturam*). Lze dovodit, že existují dva druhy divokosti. Jedná se o divokost přirozenou (*genitalis feritas*), vlastní zvířatům divokým a divokost nepřirozenou (*feritas contra naturam*), která se vyskytuje u zvířat domestikovaných.⁴⁸ ADP se použije právě v případech divokosti nepřirozené. Divokostí nepřirozenou lze rozumět takové chování, které nelze od klidných zvířat očekávat a tolerovat.⁴⁹ Tímto chováním se rozumí jednání jedince, které je v rozporu s typickou a běžnou povahou jeho druhu.

Je tedy nepochybné, že divoká zvířata nebudou postižitelná dle ADP, a to jednak z důvodu explicitního vyloučení této aplikace.⁵⁰ Pokud bychom opominuli tento předpoklad, tak by byl jejich postih vyloučen z důvodu nesplnění podmínky jednání *contra naturam*, protože agresivita a zuřivost je jim vlastní a takové chování není v rozporu s jejich povahou.

Dále uvedené fragmenty se zabývají aktivní a pasivní legitimací.

Dig. 9 1 1 12

Ulpianus 18 ad ed.

„Et cum etiam in quadrupedibus noxa caput sequitur, adversus dominum haec actio datur, non cuius fuerit quadrupes, cum noceret, sed cuius nunc est.“

Rovněž v případě čtyřnožce provinění následuje zvíře; a tuto žalobu bude možno podat proti straně, které zvíře patří, nikoli proti tomu, komu zvíře patřilo, když škodu způsobilo.

Dig. 9 1 1 13

⁴⁷ Dig. 9 1 1 7

⁴⁸ POLOJAC, Milena „Actio de pauperie ...“, s. 134.

⁴⁹ Tamtéž

⁵⁰ Dig. 9 1 1 10

Ulpianus 18 ad ed.

„Plane si ante litem contestatam decesserit animal, extincta erit actio.“

Je zcela jasné, že pokud by zvíře uhynulo, než je žaloba podána, právo podat žalobu zanikne.

Dig. 9 1 1 8

Ulpianus 18 ad ed.

„Et si alia quadrupes aliam concitavit ut damnum daret, eius quae concitavit nomine agendum erit.“

Když jedno zvíře vyprovokuje zvíře jiné, a to způsobí nějakou škodu, žaloba bude vznesena s odkazem na to zvíře, které bylo provokatérem.

Dig. 9 1 1 11

Ulpianus 18 ad ed.

„Cum arietes vel boves commisissent et alter alterum occidit, quintus mucius distinxit, ut si quidem is perisset qui adgressus erat, cessaret actio, si is, qui non provocaverat, competeret actio: quamobrem eum sibi aut noxam sarcire aut in noxam dedere oportere.“

Když bojují dva berani nebo dva býci a jeden zabije druhého, Quintus Mucius činí rozdíl, protože se domnívá, že žaloba nebude náležet, pokud byl zabit ten, který byl agresor, ale pokud by ten, kdo nebyl agresorem, nebyl zabit, může být podána žaloba; a proto majitel musí buď zaplatit škody, nebo místo toho odevzdat zvíře.

Dig. 9 1 1 9

Ulpianus 18 ad ed.

„Sive autem corpore suo pauperiem quadrupes dedit, sive per aliam rem, quam tetigit quadrupes, haec actio locum habebit: ut puta si plastro bos obrivit aliquem vel alia re deiecta.“

Ať už zvíře způsobí škodu svým vlastním tělem nebo prostřednictvím něčeho, s čím bylo v kontaktu, žaloba bude náležet, například pokud vůl někoho pohmoždí povozem nebo čímkoliv jiným.

Dig 9 1 2

Paulus 22 ad ed.

„Haec actio non solum domino, sed etiam ei cuius interest competit, veluti ei cui res commodata est, item fulloni, quia eo quod tenentur damnum videntur pati.“

Tato žaloba nebude náležet pouze vlastníkovi poškozeného majetku, ale straně, která má právní zájem; jako například, pokud byl majetek pronajat nebo také v případě plniče, protože ti, kdo jsou oprávněni jsou považováni, že utrpěli škodu.

Pasivně legitimovaná je osoba, které je škůdce podřízen. Významným specifíkem je, že žaloba následuje zvíře. Pro pasivní legitimaci bude klíčové vlastnictví zvířete v době podání žaloby, nikoli v době vzniku samotné škody. Pokud tedy vlastník zvířete prodá po vzniku škody, žaloba bude směřovat proti vlastníkovi novému. Co se týče aktivní legitimace, tak oprávněn podat žalobu je nejenom vlastník věci poškozené, ale rovněž ten, komu v důsledku poškození věci vznikla škoda, například nájemce. Neopominutelným specifíkem je zánik aktivní legitimace, pokud dojde ke smrti zvířete před zahájením procesu. Pokud škodu způsobí zvíře, v důsledku provokace jiným zvířetem, bude žaloba směřovat proti zvířeti, které provokovalo, respektive proti jeho vlastníkovi.⁵¹ V podobném duchu je sepsán i další z uvedených fragmentů. V případě, že dojde k souboji dvou zvířat a agresor je zabit, nebude možno aplikovat ADP. Pokud ovšem dojde k zabití zvířete, které se bránilo, bude vlastníkovi tohoto zvířete ochrana z ADP náležet. Žaloba bude náležet jednak v případě, že zvíře škodu způsobí přímo svým tělem a jednak pokud způsobí škodu nepřímo skrz věc, se kterou bylo v kontaktu, například tažený vůz někoho zraní.

Dále uvedené texty podrobněji osvětlují situace použití ADP a situace, kdy se místo ADP použije žaloby plynoucí z AKZ. Odpovědností dle AKZ se budu detailněji zabývat v páté části této kapitoly.

Dig. 9 1 1 4

Ulpianus 18 ad ed.

⁵¹ Dig. 9 1 1 8

„Itaque, ut servius scribit, tunc haec actio locum habet, cum commota feritate nocuit quadrupes, puta si equus calcitrosus calce percusserit, aut bos cornu petere solitus petierit, aut mulae propter nimiam ferociam: quod si propter loci iniquitatem aut propter culpam mulionis, aut si plus iusto onerata quadrupes in aliquem onus everterit, haec actio cessabit damnique iniuriae agetur.“

Tedy jak říká Servitus, tato žaloba náleží tam, kde zvíře způsobí škodu následkem toho, že byla jeho divokost vzbuzena, například když kůň, který má ve zvyku kopat, kopne nebo vůl, který je zvyklý trkat, tak učiní nebo pokud mula způsobí škodu z důvodu velké nezkrotnosti. Pokud zvíře svalí na někoho náklad z důvodu nerovnosti země nebo nedbalosti vodiče nebo protože zvíře bylo přetíženo, tato žaloba náležet nebude, ale je nutno zahájit řízení za neoprávněné zranění.

Dig. 9 1 1 5

Ulpianus 18 ad ed.

„Sed et si canis, cum duceretur ab aliquo, asperitate sua evaserit et alicui damnum dederit: si contineri firmiter ab alio poterit vel si per eum locum induci non debuit, haec actio cessabit et tenebitur qui canem tenebat.“

Nicméně, pokud pes, který je někým veden, uteče a z důvodu jeho zuřivosti způsobí jinému zranění, tak pokud jej mohl někdo jiný vést bezpečněji nebo pokud jej neměl přes to místo vést, tato žaloba náležet nebude a odpovědná bude ta strana, která psa vedla.

Dig. 9 1 5

Alfenus 2 digestorum

„Agaso cum in tabernam equum deduceret, mulam equus olfecit, mula calcem reiecit et crus agasoni fregit: consulebatur, possetne cum domino mulae agi, quod ea pauperiem fecisset. respondi posse.“

Zatímco když ženich vedl koně do stáje hostince, kůň frknul na mulu, mula kopl a zlomila ženichovu nohu. Bylo vyžádáno stanovisko, zda náleží žaloba proti vlastníkovi muly, a to z důvodu, že způsobila zranění a já odpověděl, že náleží.

Dig. 9 1 2 1

Paulus 22 ad ed.

„Si quis aliquem evitans, magistratum forte, in taberna proxima se immisisset ibique a cane feroce laesus esset, non posse agi canis nomine quidam putant: at si solutus fuisset, contra.“

Když se někdo snaží před někým uprchnout, například před magistrátem a vběhne do sousedního obchodu a je pokousán zuřivým psem, některé autority tvrdí, že mu žaloba nenáleží, ale náležela by, pokud nebyl pes přivázaný.

Prvním příkladem je použití AKZ v situaci, kdy mula na někoho svalí náklad, protože je přetížená, na cestě se vyskytla nerovnost, či ke svalení došlo z důvodu nedbalosti vodiče. Lze tedy spatřovat určité zavinění, ať už nedbalostní, či úmyslné. V případech, kdy by bylo zvíře vyprovokováno k útoku, například způsobením bolesti koni, který v reakci na bolest kopne kopytem, se ADP nepoužije a bude užit AKZ. Naopak v případě, že někdo koně pohladí a kůň přesto zaútočí, použije se ADP, neboť se zachoval v rozporu se svou přirozeností. Pokud kůň frknul na mulu, tak takové frknutí není provokací a důvodem divokého chování muly. Z tohoto důvodu bude vlastník muly odpovědný, podle ADP. Tento závěr jen potvrzuje, že ADP se uplatní, pokud zvíře jednalo instinktivně, bez podnícení ke způsobení škody osobou nebo jinou skutečností. V opačném případě bude odpovědný ten, který zvíře vyprovokoval či podnítil, a to podle AKZ.

Obdobně v případě, že někdo vede psa a tento pes se vytrhne a z důvodu své zuřivé povahy způsobí škodu, bude ten, jenž ho vedl, odpovědný dle AKZ, pokud jej mohl lépe hlídat, či jej neměl přes daná místa vůbec vést. Toto znovu poukazuje na určitou formu zavinění, jako předpoklad aplikace AKZ. Pokud někdo před jiným prchá, vběhne do obchodu a je pokousán zuřivým psem, nebude chráněn ADP. Ochrana nebude náležet, protože pes nejednal v rozporu se svou přirozeností. Pokud by ovšem pes nebyl přivázaný, náležela by žaloba dle AKZ. Na základě výše uvedeného lze vyvodit, že ADP a žalobu plynoucí z AKZ nebude možné uplatnit souběžně, ADP bude mít subsidiární charakter vůči žalobě plynoucí z AKZ.⁵²

Obecně lze tedy říci, že ADP se bude uplatňovat v případech, kdy zvíře, a to zvíře domestikované, nějakým způsobem užitečné člověku, bude jednat z jakéhosi vnitřního popudu, instinktu, vlastní vůle, která nebude podnícena třetí osobou či jiným zvířetem. Toto

⁵² POLOJAC, Milena „Actio de pauperie ..., s. 131.

jednání bude zároveň v rozporu s jeho přirozenou povahou, posuzovanou podle druhu. Vlastník bude odpovědný objektivně, bez liberačního důvodu, tedy absolutně. Tento způsob určení odpovědnosti se vymyká zásadě zavinění, která je typická pro **římské právo**. Dále lze dovozovat, že v případě zavinění ze strany poškozeného či zavinění ze strany 3. osoby, nebude tato žaloba náležitá. Co se týče použitelnosti žaloby, tak to byla žaloba nepochybně velmi praktická, neboť nebylo potřeba složitého dokazování a poškozený se mohl snadněji dobrat náhrady újmy. Potřeba bylo v podstatě pouze dokázat škodu a příčinnou souvislost mezi škodou a jednáním zvířete.

1.3.3 Actio de pastu pecoris

Další žalobou, plynoucí z LDT, je *Actio de pastu pecoris*. Žaloba to byla zřejmě velmi významná, neboť byla obsažena již v původních deseti deskách, které předcházely a následně se staly součástí LDT.⁵³ Význam této žaloby zaniká s přijetím AKZ, který jej svým rozsahem nahradil.⁵⁴ *Actio de pastu pecoris*, směřující proti vlastníkovi dobytčete, které spáslo plody na cizím pozemku.⁵⁵ Tato žaloba je žalobou poenální a noxální. Žalobou poenální rozumíme takovou žalobu, která směřuje k nároku na soukromou pokutu, tedy plnění poenálního charakteru.⁵⁶

Tato žaloba má několik specifíků, předně je to nemožnost postihu dědice pachatele, tyto osoby mohly být stíhány například kondikcí. Dalším specifíkem je případ, kdy se deliktu dopustilo více osob. V takovém případě příslušela poškozenému žaloba proti každému z nich a zahájení procesu či zaplacení jedním z pachatelů tento nárok ovlivňovalo. Toto je projev účelu žaloby, jako trestu, nikoli jako náhrady způsobené škody. Posledním charakteristickým znakem je možnost zbavení se odpovědnosti, vydáním zvířete poškozenému. Na stejném principu je vystavěna i odpovědnost dle ADP uvedené výše.⁵⁷

Dig. 19 5 14 3

⁵³ BARTOŠEK, Milan. *Encyklopedie římského práva*. 2. vydání. Praha: Academia, 1994, s. 32

⁵⁴ ZIMMERMANN, Reinhard. *The Law of Obligations: Roman Foundations of the Civilian Tradition*. New York: Oxford University Press, 1990, s. 1107.

⁵⁵ BARTOŠEK, Milan. *Encyklopedie římského práva*. 2. vydání. Praha: Academia, 1994, s. 32.

⁵⁶ KINCL, Jaromír, URFUS Valentin, SKŘEJPEK, Michal. *Římské právo...*, s. 229.

⁵⁷ VÁŽNÝ, Jan. *Římské právo obligační. Část 1*. Bratislava: Právnická fakulta univerzity Komenského v Bratislavě, 1924, s. 34.

Ulpianus 41 ad sab.

„Si glans ex arbore tua in meum fundum cadat eamque ego immisso pecore depascam: aristo scribit non sibi occurrere legitimam actionem, qua experiri possim: nam neque ex lege duodecim tabularum de pastu pecoris (quia non in tuo pascitur) neque de pauperie neque de damni iniuriae agi posse: in factum itaque erit agendum.“

Když žaludy spadnou na můj pozemek ze stromu, který patří tobě a já dovolím svému dobytku, aby je spásal, Aristo píše, že neví o žádné žalobě čili mohu pokračovat, neboť žaloba s odkazem na pastvu dobytka nemůže náležet podle LDT, neboť se nepásli na tvém pozemku, tedy ani za nedovolený vstup ani za protiprávní škodu. Z tohoto důvodu bude náležet žaloba *in factum*.

Jak jsem výše uvedl, žaloba dopadá na případy, kdy někdo úmyslně poslal stádo dobytka, aby spáslo žaludy, které spadly ze stromu na sousedním pozemku. Odpovědnost je vyvozována z práva vlastníka plodu, sbírat tyto plody, jak ze svého stromu, tak i na cizím pozemku, a to společně s právem na cizí pozemek vstupovat.⁵⁸ Tato žaloba se ovšem neuplatní, pokud by došlo ke spasení žaludů na pozemku vlastníka stáda. Podmínkou tedy bylo, aby ke spasení došlo na cizím pozemku a byly spaseny cizí plody. Zda muselo být posláni zvíře úmyslné, nebo je zde odpovědnost vystavěna opět na principu odpovědnosti objektivní, je nejisté. Přestože Ulpianus v uvedeném fragmentu hovoří o úmyslném vyslání zvíře, což by ukazovalo na odpovědnost subjektivní, existují názory, že zde bude uplatňována odpovědnost objektivní.⁵⁹ Toto pramení ze sporů, zda do těchto textů nebylo zasaženo a původní znění pozměněno.⁶⁰

1.4 Odpovědnost podle Edictum de feris

Žaloby v římském právu zpravidla plynou ze dvou zdrojů, a to buď *ius civile* nebo *ius honorarium*, přičemž nejpodstatnějším rozdílem byla forma pramenů. *Ius civile* bylo právo, jenž se zakládalo na komiciální legislativě (*lex*) nebo na pramenech na stejné úrovni jako

⁵⁸ BĚLOVSKÝ, Petr. Odpovědnost za škodu způsobenou zvířaty..., s. 28.

⁵⁹ JACKSON, Bernard S. Liability for Animals..., s. 123.

⁶⁰ ZIMMERMANN, Reinhard. *The Law of Obligations: Roman Foundations of the Civilian Tradition*. New York: Oxford University Press, 1990, s. 1107.

plebiscitum, senatconsulium, constitutio principis, responsa prudentium. Z tohoto pramenu vychází ADP a *Actio legis aquiliae*. Naproti, *Ius Honorarium* neboli *praetorium*, je právo zavedeno magistráty, zejména praetory, vydáváno ve formě ediktů. Toto rozlišování má také svůj důvod v odlišném rozsahu. *Ius honorarium* bylo omezeno, co do místa a času platnosti, naproti tomu *leges* platila obecně a trvale.⁶¹ Na odpovědnost za škodu způsobenou zvířetem dopadaly veřejnoprávní regulace chovu a dovozu zvěře, a to právě ve formě ediktů. Mezi jedny z prvních takových omezení se řadí zákaz dovozu lvů a panterů do Říma roku 170 př. n. l.⁶²

Dig. 21 1 40 1

Ulpianus 2 ad ed. aedil. curul.

„Deinde aiunt aediles: " ne quis canem, verrem vel minorem aprum, lupum, ursum, pantheram, leonem",

Dále Aedilové říkají: „pes, prase, malý divočák, vlk, medvěd, panter, lev. "

Zřejmě později byl zaveden *edictum de feris*, který reguloval pohyb zvířat ve veřejných prostorech. Ediktem bylo zakázáno vodit do veřejných prostor (veřejně průchodných) psy, domácí nebo divoká prasata, medvědy a lvy.

Dig. 21 1 43

Paulus 1 ad ed. aedil. curul.

„Bovem qui cornu petit vitiosum esse plerique dicunt, item mulas quae cessum dant: ea quoque iumenta, quae sine causa turbantur et semet ipsa eripiunt, vitiosa esse dicuntur.“

Většina autorit říká, že vůl, který útočí rohy, je divoký, stejně tak v případě muly, která kope. Stejně tak kůň, který se bezdůvodně vyděsí a uteče, je považován za divokého.

Dig. 21 1 41

Paulus 2 ad ed. aedil. curul.

⁶¹ HEYROVSKÝ, Leopold. *Dějiny...*, s. 21 a násl.

⁶² PLINIUS. *Naturalis Historia VIII*. 17, 64.

Et generaliter " aliudve quod noceret animal, sive soluta sint, sive alligata, ut contineri vinculis, quo minus damnum inferant, non possint,"

A obecně lze říci, „Jakékoliv jiné zvíře, u kterého je pravděpodobné, že způsobí škodu, ať už svobodné nebo uvázané, ale nebylo omezeno tak, aby nezpůsobilo škodu.“

Edikty ovšem dopadaly i na zvířata domestikovaná. Podle textu právníka Pauluse lze za nebezpečné zvíře, podléhající tomuto ediktu, považovat vola, který se svými rohy útočí. Stejně tak muly, které kopou a také koně, kteří se bezdůvodně vyděsí a utečou, podléhají tomuto ediktu. Z druhého z uvedených fragmentů právníka Pauluse lze dovodit, že uvedený výčet bude pouze demonstrativního charakteru a edikt bude dopadat na veškerá zvířata, která jsou svému okolí nebezpečná.

Dig. 21.1.42

Ulpianus 2 ad ed. aedil. curul.

"qua vulgo iter fiet, ita habuisse velit, ut cuiquam nocere damnumve dare possit. si adversus ea factum erit et homo liber ex ea re perierit, solidi ducenti, si nocitum homini libero esse dicetur, quanti bonum aequum iudici videbitur, condemnetur, ceterarum rerum, quanti damnum datum factumve sit, dupli".

Nemůže být držen v místě, kterým lidé běžně procházejí a kde může zmíněné zvíře někoho zranit nebo způsobit jakoukoliv škodu. Pokud budou tato pravidla porušena a v důsledku toho svobodný přijde o život, bude zaplaceno dvě stě solidů a pokud bude zraněn svobodný, zodpovědná strana bude odsouzena mu zaplatit do výše, která bude podle moudrosti a spravedlnosti soudce přiměřená; a pokud bude jakákoliv jiná osoba nebo majetek poškozen, je řečeno, že strana bude povinna zaplatit dvojnásobek škody, kterou způsobila. Ulpianus se k výši sankcí vyjadřuje tak, že pokud by došlo k porušení zákazu a svobodný by přišel o život, byl ten, jež porušil zákaz, povinen zaplatit 200 solidů. Pokud by byl svobodný zraněn, bude mu náležet částka podle spravedlivého uvážení soudce. Pokud by došlo ke škodě na jiné osobě, či věci, bude povinen zaplatit dvojnásobek (*duplum*) ceny poškozené osoby nebo ceny věci.⁶³

⁶³ Dig. 21 1 42

Odpovědnosti z tohoto ediktu se nebylo možné zbavit vydáním zvířete.⁶⁴ Edikt dopadal i na toho, kdo měl zvíře na starost, nikoliv pouze na vlastníka.⁶⁵ Žalobu z tohoto ediktu a ADP bylo možné podat společně.⁶⁶ Na rozdíl od ADP byla žaloba vycházející z tohoto ediktu primárně poenální, nikoliv odškodňovací. Edikt rovněž dopadal na smrt svobodného, čemuž tak u ADP nebylo.⁶⁷

Lze tedy shrnout, že odpovědnost podle tohoto ediktu byla vystavěna na principu odpovědnosti objektivní, přičemž se nebylo možno zprostit odpovědnosti vydáním zvířete.

1.5 Actio legis Aquiliae

Protiprávní poškození cizího majetku (*damnum iniuria datum*) je deliktem práva civilního, jehož podstata spočívá v tom, že osoba protiprávně a úmyslně, či z nedbalosti, zaviní škodu na majetku jiného.⁶⁸ Škoda na majetku byla ve starší době republiky stíhána podle kazuistických ustanovení, částečně upravených LDT.⁶⁹ Roku 286 př. Kr. došlo k přijetí plebiscita, nazývaného Akvilský zákon (*lex Aquilia*), který veškerou předchozí úpravu této problematiky novelizoval. Tento zákon upravoval protiprávní způsobení škody na cizím majetku v případech, kdy mezi poškozeným a škůdcem neexistoval smluvní vztah,⁷⁰ tedy v případě škody mimosmluvní. Majetková škoda (*damnum*) vyplývala buď z usmrcení otroka, čtyřnohého stádního zvířete anebo z každé jiné škody.⁷¹

Náhradu škody bylo možné vymáhat žalobou z AKZ. *Actio legis Aquiliae* byla žaloba ryze poenální. Aktivní legitimace původně náležela pouze vlastníkovi, což bylo dosti nepraktické, například z pohledu držitele, kterému vznikala škoda během užívání věci. Později došlo ke

⁶⁴ JACKSON, Bernard S. *Liability for Animals...*, s. 133.

⁶⁵ GORDLEY, James, TAYLOR VON MEHREN, Arthur. *An Introduction to the Comparative Study of Private Law: Readings, Cases, Materials*. Cambridge 2006, s. 391.

⁶⁶ Inst. IV 9 1

⁶⁷ JACKSON, Bernard S. *Liability for Animals...*, s. 134.

⁶⁸ BLAHO, Peter, REBRO, Karol, *Římské právo*. 4. vydání Bratislava: Iura Edition, 2010, s. 411.

⁶⁹ SKŘEJPEK Michal. *Římské soukromé právo: systém a instituce*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2016, s. 263

⁷⁰ BARTOŠEK, Milan. *Encyklopedie římského práva*. Praha: Panorama, 1981, s. 199.

⁷¹ BLAHO, Petr, HARAMIA, Ivan, ŽIDLICKÁ, Michaela. *Základy ...*, s. 412.

vzniku pomocné žaloby *actio legis Aquiliae utilis*. Tato žaloba umožňovala domoci se náhrady škody držiteli v dobré víře a osobám věcně oprávněným, jako například zástavní věřitel.⁷²

Chráněným předmětem byla cizí věc, tedy i majetek. Škoda se posuzovala podle jednotlivých kapitol, přičemž lze obecně říci, že škoda zde měla povahu zmenšení majetku.⁷³ Zákon za jednání spadající pod jeho působnost považoval v kapitole první úmyslné zabití cizího otroka či čtyřnohého stádního zvířete. V kapitole třetí, která měla charakter zbytkové kapitoly, pak spálení, zlámání či zničení cizí věci, a to jak živé, tak neživé. Zničením věci se rozumělo jakékoliv její znehodnocení.⁷⁴ Z dochovaných textů vyplývá, že pro úspěšné uplatnění této žaloby bylo zapotřebí splnění podmínek, a to:

1. Vzniku škody
2. Existenci předpokládaného vztahu mezi touto škodou a
3. Protiprávním jednáním pachatele
4. Zavinění⁷⁵

Sankce měly podle AKZ povahu pokut, nikoli náhrady škody.⁷⁶ Podle první kapitoly, se výše pokuty určovala z nejvyšší hodnoty věci v posledním roce. Podle kapitoly třetí, z hodnoty v posledních třiceti dnech, před spácháním protiprávního činu. Přestože v této kapitole není explicitně vyjádřeno, že se hradí nejvyšší cena, tak se podle Sabinia bude hledět, jako by tam takové vyjádření bylo.⁷⁷ Fragmenty se dále zabývají tímto určování výše pokuty.

Dig. 9 2 29 3

Ulpianus 18 ad ed.

„Item Labeo scribit, si, cum vi ventorum navis impulsasset in funes anchorarum alterius et nautae funes praecidissent, si nullo alio modo nisi praecisis funibus explicare se potuit, nullam actionem dandam. Idemque Labeo et Proculus et circa retia piscatorum, in quae navis piscatorum inciderat, aestimarunt. Plane si culpa nautarum id factum esset, lege Aquilia

⁷² KINCL, Jaromír, URFUS, Valentin, SKŘEJPEK, Michal. *Římské právo...*, s. 264.

⁷³ Tamtéž

⁷⁴ Převzato z KINCL, Jaromír. *Gaius. Učebnice ...* s. 195.

⁷⁵ DAJCZAK, Wojciech a kol., české vydání: DOSTALÍK, Petr. *Právo římské...*, s. 284.

⁷⁶ Tamtéž, s. 263.

⁷⁷ Převzato z KINCL, Jaromír. *Gaius. Učebnice ...*, s. 195-196.

agendum. Sed ubi damni iniuria agitur ob retia, non piscium, qui ideo capti non sunt, fieri aestimationem, cum incertum fuerit, an caperentur. Idemque et in venatoribus et in aucupibus probandum.“

Tentýž Labeo píše, že není dána žádná žaloba, jestliže loď v důsledku síly větru narazila na kotevní lano druhé lodě a lodníci přeřezali lano, pokud se loď nedala vysvobodit jiným způsobem. Stejný názor mají Labeo a Prokulus ohledně rybářské sítě, do které se zachytila loď. Je zřejmé, že pokud se tak stalo z viny lodníka, je třeba žalovat žalobou z Akvilského zákona. Ale tam, kde se bude žalovat pro protiprávní poškození, bude žalovaná částka znít pouze na hodnotu sítě, a nikoli na hodnotu ryb, protože není jisté, zda by se také chytily. Stejně je třeba rozhodnout při lovu anebo při chytání ptáků.⁷⁸

Dig. 9 2 21 2

Ulpianus 18 ad ed.

„Sed utrum corpus eius solum aestimamus, quanti fuerit cum occideretur, an potius quanti interfuit nostra non esse occisum? Et hoc iure utimur, ut eius quod interest fiat aestimatio.“

Oceňujeme však pouze to, jakou mělo jeho tělo hodnotu v době, kdy byl zabit, anebo spíše jak velký zájem jsme měli, aby nebyl zabit? A užíváme takové pravidlo, že je oceňován právě zájem.⁷⁹

Dig. 9 2 22 1

Paulus 22 ad ed.

“1. Item causae corpori cohaerentes aestimantur, si quis ex comoedis aut symphoniacis aut gemellis aut quadriga aut ex pari mularum unum vel unam occiderit: non solum enim perempti corporis aestimatio facienda est, sed et eius ratio haberi debet, quo cetera corpora depretiata sunt.“

⁷⁸ Tamtéž, s. 241.

⁷⁹ Převzato z SKŘEJPEK, Michal. *Digesta seu ...*, s. 475.

1. Tedy ostatní spojené okolnosti jsou oceněny v případě, že někdo zabije muže nebo ženu z hereckého souboru nebo z hudebního tělesa nebo jednoho z dvojčat nebo jednoho koně ze čtyřspřeží nebo jednu mulu z tažného páru. Neboť cenu není možné určit pouze z hodnoty mrtvého těla, ale také z toho, jak moc ztratí ostatní na hodnotě.⁸⁰

Jak jsem uvedl, cena věci se určovala, podle ceny, kterou věc měla v posledním roce, respektive v posledních třiceti dnech před poškozením.⁸¹ Účelem tohoto pravidla bylo vyloučení možnosti škůdce zaplatit cenu, kterou měla věc v době jejího zničení, jako příklad se uvádí usmrcení otroka, který byl malířem a v předcházejícím roce mu bylo vypíchnuto oko nebo uříznut prst a z tohoto důvodu nemohl dále vykonávat své povolání a následkem této skutečnosti se jeho cena podstatně snížila. Díky tomuto pravidlu mohl vlastník získat více, než jaká byla skutečná škoda.⁸²

Výše uvedené fragmenty se kazuisticky zabývají určením výše náhrady škody. Pokud rybáři nechytili žádné ryby, protože byly jejich sítě potrhány, mohou si nárokovat pouze cenu sítí a to proto, že neexistuje jistota úspěšného úlovku. V případě, že byla osoba, zvíře nebo věc součástí funkčního celku, dojde při zničení věci nebo zabití této osoby či zvířete také k poškození celku a bude se hradit nejen cena těla, ale i zájem na tom, aby k tomuto úmrtí nedošlo. V případě hudebního tělesa, hereckého souboru, koňského čtyřspřeží apod. se bude cena počítat i z toho, co ušlo celé skupině, tím, že musí nahradit svou funkční součást. Lze dovodit, že toto bude platit pouze v situacích, ve kterých je potřeba specifické osoby nebo zvířete. Koně ve dvojspřeží si na sebe musí zvyknout, stejně tak hudebníci se musí sladit a herci sehrát. Pokud by se dala osoba nebo zvíře snadno nahradit, tedy by nešlo o výkon činnosti vyžadující specifické vlastnosti a schopnosti, nemyslím si, že se bude toto pravidlo uplatňovat.

Podle kapitoly třetí se do náhrady škody nebudou počítat náklady, které by na věc samotnou musel vlastník vynaložit sám. Pokud tedy někdo otrhal zralé ovoce ze stromu nebo sklídl obilí, nevznikla tím vlastníkově škoda, a to právě proto, že by je musel sklídit sám. V tomto případě bude osoba, která si zralé plody odnese, odpovědná z krádeže. Pokud by

⁸⁰ Převzato z DOSTALÍK, Petr. *Texty ke studiu římského práva*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2016. s. 180-181.

⁸¹ KINCL, J. Gaius. *Učebnice ...*, s. 195.

⁸² Tamtéž

ovšem došlo k ocesání nezralých plodů, bude se AKV uplatňovat. Výše škody se tedy neurčovala pouze z hodnoty věci, ale rovněž se bralo v potaz to, co osoba smrtí nebo zánikem jiného ztratila. Jako příklad je dále uváděno zabití otroka, který byl ustanoven dědicem a byl zabit ještě před nabytím dědictví, hradila se cena otroka a hodnota dědictví.⁸³ Lze tedy říci, že byla dohromady hrazena jak skutečná škoda (*damnum emergens*), tedy škoda, která objektivně vznikla, tak i ušlý zisk (*lucrum cessans*). Ušlým ziskem je takový zisk, který se jeví jako velmi pravděpodobný, ovšem v důsledku škodní události nevznikl.⁸⁴ Oba tyto pojmy spolu tvoří *interessi*, což je *rozdíl mezi majetkovým stavem poškozeného v okamžiku rozsudku a majetkem, který by poškozený měl, pokud by nedošlo ke škodlivému zásahu*.⁸⁵

Dig. 9 2 2 1

Gaius 7 ad ed. provinc.

„Et infra deinde cavetur, ut adversus infitiantem in duplum actio esset.“

A dále je stanoveno, aby proti popírajícímu byla dána žaloba na dvojnásobek.⁸⁶

Vzhledem k poenální povaze žaloby byl škůdce, v případě, že svou vinu popíral, povinen zaplatit dvojnásobek výše způsobené škody. Pokud svou vinu ovšem doznal a zpochybňoval pouze výši škody, byla výše pokuty stanovena soudcem.

V původním pojetí bylo nutností, aby příčinná souvislost jednání a škodou byla vyjádřena přímým tělesným působením na věc (*damnum corpore corpori datum*)⁸⁷ Na základě tohoto principu nebyl odpovědný například ten, kdo uvěznil a nekrmil zvíře, které následně pošlo. V pozdější době nebylo přímé působení na věc vyžadováno a uplatňoval se pouze požadavek jakéhokoliv pozitivního jednání bez přímého působení (*damnum corpore non corpore datum*), dokonce i bez zničení nebo porušení věci (*damnum non corpore nec corpore corpi datum*).

⁸³ Tamtéž, s. 194.

⁸⁴ Tyto výrazy nepatří do římského právního jazyka, přesto je jejich použití z dnešního pohledu na místě více. BERGER, Adolf. *Encyclopedic Dictionary of Roman Law*, Philadelphia: The American Philosophical Society, 1953. s. 424.

⁸⁵ KINCL, Jaromír, URFUS, Valentin, SKŘEJPEK, Michal. *Římské ...*, s. 223.

⁸⁶ Převzato z *Digesta seu Pandectae. Tomus I. Fragmenta Selecta. Liber I-XV Digesta neboli Pandekty. Svazek I. Kniha I-XV. Vybrané části*. Red. SKŘEJPEK.M. Praha: Karolinum, 2015, s. 463.

⁸⁷ KINCL, Jaromír. *Gaius. Učebnice ...*, s. 196.

K dosažení takto vzniklých nároků se uplatňovaly žaloby pomocné, a to buď *utilis* či *in factum*.⁸⁸ Dalším příkladem uplatnění těchto pomocných žalob jsou například situace, při kterých někdo umístil před otroka jed a ten jej následně požil nebo pokud někdo uvěznil zvíře, a to následně pošlo hlady, tedy bez jakéhokoliv přímého fyzického působení. Příkladem je také uváděno vyražení peněz z rukou, které spadly do propasti, odkud je nebylo možné dostat.⁸⁹

O protiprávnosti nemůžeme hovořit, pokud osoba jednala v nutné obraně (*Vim vi repellere licit* – násilí lze odvrátit násilím), v nouzi (nelze-li hrozbu odvrátit jinak) nebo pokud poškozený souhlasil (*volenti non fit iniura*-tomu, kdo chce, neděje se bezpráví).⁹⁰

Další podmínkou bylo podle římské jurisprudence zavinění. Nedostačovala tedy pouze objektivní příčinná souvislost mezi jednáním osoby a vznikem škody. Římská věda vyžadovala rovněž subjektivní vztah mezi osobou jednajícím a výsledkem jeho činnosti.⁹¹ Tento vztah existuje, pokud jednající výsledek svého jednání, škodu, buď chtěl způsobit, existoval úmysl (*dolus*), nebo nechtěl, ale měl jej předvídat, kdyby dbal náležitě pozornosti, tedy jednal nedbale (*culpa*). Dostačovat bude i takzvaná „*justiniánská culpa*“, tedy zavinění se dopustí i ten, který jednal se vši možnou pozorností, ale neměl náležitých odborných znalostí.⁹²

Dig. 9 1 1 16

Ulpianus 18 ad ed.

„Si post litem contestatam ab alio sit animal occisum, quia domino legis aquiliae actio competit, ratio in iudicio habebitur legis aquiliae, quia dominus noxae dedendae facultatem amiserit: ergo ex iudicio proposito litis aestimationem offeret, nisi paratus fuerit actionem mandare adversus eum qui occidit. „

Pokud bude zvíře zabito poté, co byla žaloba podána (*pauperies*), jelikož bude náležet žaloba proti vlastníkovi podle Akvilského zákona, v úvahu bude brán Akvilský zákon, protože vlastník pozbyl možnost vydat zvíře, jako způsobu odškodnění, a tudíž v případě, který byl

⁸⁸ KINCL, Jaromír, URFUS, Valentin, SKŘEJPEK, Michal. *Římské ...*, s. 264.

⁸⁹ HEYROVSKÝ, Leopold. *Dějiny...*, s. 789.

⁹⁰ KINCL, Jaromír, URFUS, Valentin, SKŘEJPEK, Michal. *Římské právo...*, s. 111.

⁹¹ VÁŽNÝ, Jan. *Římské právo obligační*, 2. vydání, Brno: Čs. A. S. Právník, 1946, s.22.

⁹² Tamtéž

uveden, musí nabídnout odhadovanou částku za škodu, ledaže je připraven použít jeho právo žaloby, proti tomu, kdo zvíře usmrtil.

Z výše uvedeného fragmentu vyplývá zajímavé pravidlo, a to, že pokud došlo k usmrcení zvířete během procesu z ADP, bude dále náležet poškozenému žaloba dle AKZ.

AKZ byl ve vztahu k odpovědnosti za škodu, které způsobí zvíře, aplikován v situacích, kdy bude zvíře vyprovokováno bitím či jiným podnětem.⁹³ Rovněž se domnívám, že zákon bude dopadat na situace, kdy zvíře bude úmyslně poštváno ke způsobení škody, například poštvání psa proti třetí osobě, tedy využití zvířete jako jakéhosi prostředníka či spíše nástroje, pro vůli skutečného útočníka. Jak už bylo výše uvedeno, odpovědnost podle AKZ bude dopadat i na nedbalostní zavinění. Digesta uvádí takovýto případ, a to způsobení škody mulou, která shodila náklad na třetí osobu z důvodu nedbalosti vodiče, který ji přetížil.⁹⁴ V tomto případě bude náležet žaloba *actio legis Aquiliale in factum*⁹⁵ či *utilis*⁹⁶, neboť samotná škoda nebyla způsobena přímým působením na věc. Lze tedy říci, že *actio legis Aquiliae* bude aplikována, pokud bude existovat určité zavinění škůdce, oproti ADP, ve které nebylo potřeba zavinění a pro vznik odpovědnosti dostačovalo vlastnictví zvířete. Žaloba ADP byla nepochybně praktičtější a přístupnějším nástrojem. Naproti tomu výhoda *actio legis Aquiliae* bude spočívat v možnosti domoci se vyšší náhrady než v případě ADP a také skutečnost, že bude možno se tohoto domáhat nejen po vlastníku zvířete (ať už současném, či novém), ale především po škůdci, který fakticky škodu způsobil.

⁹³ Dig. 9 1 1 7

⁹⁴ Dig. 9 1 1 4

⁹⁵ Dig. 9 1 1 7

⁹⁶ BLAHO, Petr, HARAMIA, Ivan, ŽIDLICKÁ, Michaela. *Základy ...*, s. 434.

2. Odpovědnost za zvíře dle českého práva

V českém právním řádu existuje ve vztahu k odpovědnosti za škodu způsobenou zvířetem, jak soukromoprávní, tak i veřejnoprávní úprava. V následující kapitole se nejprve zaměřím na soukromoprávní úpravu a budu zkoumat především její pohled na tuto problematiku, neopomenu ani úpravu veřejnoprávní, kterou uvedu na závěr této kapitoly.

2.1 Odpovědnost za zvíře dle OZ

Podobně jako v předcházející kapitole, tak i v této podkapitole, zabývající se odpovědností za zvíře podle OZ, nejprve provedu analýzu jednoho z nejdůležitějších pojmů této problematiky, a to pojmu zvíře. Dále se již budu zabývat samotnou odpovědností, a to jak obecnou, tak i speciální.

2.1.1 Pojetí zvířete

V dnes účinném OZ nalezneme ustanovení řešící povahu zvířete, a to v ustanovení § 494:

„Živé zvíře má zvláštní význam a hodnotu již jako smysly nadaný živý tvor. Živé zvíře není věcí a ustanovení o věcech se na živé zvíře použijí obdobně jen v rozsahu, ve kterém to neodporuje jeho povaze.“

Z výše uvedeného ustanovení vyplývá, že zvíře sice nebude věcí, ovšem budou se na něj vztahovat ustanovení dopadající na věci, a to vyjma dvou situací. Zaprvé, nebude je možno použít, pokud odporují povaze zvířete jako živého tvora. Zadruhé se ustanovení o věcech nepoužijí, pokud by to bylo v rozporu se zvláštními pravidly na ochranu zvířat.⁹⁷ (např. zákon č. 246/1992 Sb. na ochranu zvířat proti týrání) Rovněž lze dovodit, že se toto ustanovení bude týkat pouze zvířete živého, mrtvé zvíře tedy bude bez dalšího považováno za věc. Zvláštní význam a hodnotu zvířete lze jednak určit na základě jeho obecné ceny, tak i na základě vzájemného vztahu a emoční vazby zvířete a jeho pána.⁹⁸

⁹⁷ MÜLLEROVÁ, Hana. Zvíře jako objekt právních vztahů [online]. law.muni.cz, 2010 [cit.20.10.2017]. Dostupné na:<[https://www.law.muni.cz/sborniky/dny_prava_2010/files/prispevky/09_priroda/Mullerova_Hana_\(4342\).pdf](https://www.law.muni.cz/sborniky/dny_prava_2010/files/prispevky/09_priroda/Mullerova_Hana_(4342).pdf)>.

⁹⁸ Ministerstvo spravedlnosti ČR. *Důvodová zpráva k NOZ (konsolidovaná verze): Nový občanský zákoník* [online]. obcanskyzakonik.justice.cz 2012 [cit.23.10.2017]. Dostupné na: <<http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf>>, s. 80.

Je tedy otázkou, co zvíře vlastně je. Podle názoru P. Bezoušky: „Zvíře je zvíře.“ Podle autora výroku není vynětí zvířete z pojmu věci nutno chápat jako ustupování ochráncům přírody, nýbrž projevem nutnosti, chápat živé zvíře jako živého tvora, zasluhujícího zvláštní ochranu a péči.⁹⁹ J. Stuna a J. Švestka tvrdí následující: „Protože živé zvíře není právním subjektem, takže není a nemůže být nositelem ani žádných práv a povinností, nezbyvá, než je konstruovat jako předmět soukromoprávních vztahů, resp. jako určitou modifikaci pojmu věc v právním smyslu výrazně ovlivňovanou působením veřejnoprávních předpisů.“¹⁰⁰ Podle K. Eliáše je výše uvedené nesprávné a zvíře bude objektem *sui generis*, na pomezí osob a věcí.¹⁰¹

Zvíře tedy není subjektem práv, nicméně nebude ani věcí. Na základě výše uvedeného bude zvíře objektem práv, tedy i předmět práv absolutních. Ve vztahu k absolutním majetkovým právům je třeba říci, že živá zvířata jsou předmětem vlastnického práva, a to i přesto, že § 1011, který reguluje tzv. širší pojetí předmětu vlastnického práva, hovoří pouze o věcech. O živých zvířatech, jako předmětu vlastnického práva, OZ hovoří v případě přivlastnění zvířete, ztrátě a nálezu zvířete,¹⁰² potomků a plodů zvířat, které náleží jeho vlastníkov.¹⁰³ Zvířata jsou rovněž předmětem držby, vydržení atd.¹⁰⁴ Živá zvířata jsou rovněž sekundárním předmětem práv k věci cizí¹⁰⁵, tak i primárním předmětem zástavního práva či zadržovacího. Co se týče relativních práv, tak živá zvířata jsou předmětem většiny běžných závazků¹⁰⁶.¹⁰⁷ Zvíře, ať už mrtvé nebo živé, bude předmětem právních vztahů. Důvodová zpráva uvádí omezení nakládání s živými zvířaty a to: „v rozporu s povahou zvířete jako živého tvora použít jako zástavu psa lpícího na svém pánovi s tím, že pes bude předán zástavnímu věřiteli jako osobě zvířeti cizí a vystaven stresu“. Podobně ve vztahu zadržování při vzniku zadržovacího práva.¹⁰⁸

⁹⁹ BEZOUŠKA, Petr. Návrh zákoníku a jeho místo mezi evropskými kodexy. *Právní rozhledy*, 2008, č. 19, s. 711.

¹⁰⁰ ŠVESTKA, Jiří, STUNA, Stanislav. K pojmu věc v právním smyslu v návrhu nového občanského zákoníku. *Právní rozhledy*, 2011, č. 10, s. 371.

¹⁰¹ Ministerstvo spravedlnosti ČR. *Důvodová zpráva ...*, s. 80.

¹⁰² § 1045 a násl.

¹⁰³ § 1073

¹⁰⁴ § 1051

¹⁰⁵ předmět služebnosti průhonu § 1275 či práva pastvy § 1279

¹⁰⁶ koupě, prodej, darování, směna, výpůjčka, výprosa, nájem pacht

¹⁰⁷ KOUKAL, Pavel. § 494 [Živé zvíře]. In LAVICKÝ, Petr a kol. (ed). *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654)*. 1. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2014 s. 1748.

¹⁰⁸ Ministerstvo spravedlnosti ČR. *Důvodová zpráva ...*, s. 80.

V OZ jsou obsaženy kategorizace zvířat, konkrétně to jsou zvířata s pánem a zvířata bez pána (§ 1046 odst. 1), divoká zvířata (§ 1046 odst. 1), zajatá zvířata (§ 1046 odst. 2), zkrocená zvířata (§ 1047 odst. 1), domácí zvířata (§ 1048), chovaná zvířata (§ 1049), hospodářská zvířata (§ 1279). Dělení na domácí a divoká zvířata probíhá podle domestikace celého druhu, byť jednotlivé druhy jsou chovány v zajetí. Domácí zvířata jsou taková, která žijí s člověkem bezvýjimečně nebo převážně. Pštros na farmě bude stále zvířetem divokým a uprchlá zdivočelá kočka bude stále zvířetem domácím. U divokých zvířat žijících na svobodě se uplatní pravidlo, že nemají vlastníka, jsou zvířata bez pána. Chovat lze jak zvířata domácí, tak zvířata divoká. Chovaná divoká zvířata jsou potom zvířata zajatá. Těmto zajatým zvířatům brání v útěku překážka fyzického rázu, např. klec či ohrada, pokud se jim podaří tuto překážku překonat, nabývají svobodu a stávají se opět věci ničí. Stíháním se podle důvodové zprávy rozumí především stíhání faktické. Divoká zvířata mohou být zkrocená, v takovém případě se jedná o zvířata, „*kteřá si na svého pána natolik zvykla, že se u něho samovolně zdržují, anebo se k němu pravidelně vracejí, zachovávajíc si návyk vracet se*“ (*consuetudo revertendi*). Jako příklad zajatého divokého zvířete je uváděn orel ve voliěře, zkrocené divoké zvíře pak bude orel vycvičen k lovu. Dle starší, ovšem stále použitelné judikatury, se nezkcrocená zvířata stanou věci ničí pouze v případě, že mají na území podmínky ke svému životu na svobodě a zároveň se zde přirozeně vyskytují nebo se snadno vyskytovat mohou. Tedy nebudou to taková zvířata, která by v našem podnebí neaklimatizovala a u kterých může každý poznat, že svobodu nabyla útekem. Takováto zvířata jsou věci ničí až v případě, že je vlastník opustí.¹⁰⁹

Mezi zvířata chovaná zařazujeme jak domácí, tak divoká, a to zajatá nebo zkrocená, která mají vlastníka a jsou člověkem chována. Dále můžeme dělit na chov hospodářský a zájmový. Hospodářským chovem rozumíme chov primárně k hospodářskému prospěchu, kdežto zájmový chov je chovem pro potěšení tedy, hospodářský účel zcela chybí nebo je až druhotný. Specifickou kategorií je dobytek, tedy sudokopytníci patřící k domácím zvířatům a chovaní jako hospodářská zvířata, proto například jeleni chovaní v oborách budou zvířaty hospodářskými, ale nebude je možno považovat za dobytek, protože jsou to zvířata divoká.¹¹⁰ Ze

¹⁰⁹ Rozhodnutí Nejvyššího soudu Československé republiky ze dne 29. 1. 1942, sp. zn. Rv I 919/41

¹¹⁰ Ministerstvo spravedlnosti ČR. *Důvodová zpráva ...*, s. 81-82.

soukromoprávního hlediska bude pod pojem zvíře spadat i bezobratlovec. Dle důvodové zprávy „jsou zvířaty nejen obratlovci, ale i bezobratlí, jsou-li schopni cítit bolest nebo stres“.¹¹¹

Co se týče zmíněné situace, kdy zvíře uprchne či se zatoulá, je nutné posoudit, zda je zvíře stále vlastnictvím. Uprchne-li zvíře zajaté, stává se zvířetem bez pána, jakmile si získá svobodu. Svobodu si zvíře získá v případě, kdy jej vlastník bez prodlení a soustavně nestíhá nebo nehledá, ve snaze znovu zvíře zajmout. Toto neplatí, pokud je zvíře označeno tak, že lze jeho vlastnictví bez problému zjistit (§ 1046 odst. 2). Co se týče zvířat zkrocených, tak ty se stávají zvířaty bez pána, pokud je vlastník nestíhá a zároveň pokud se k vlastníkovi v přiměřené době, která činí 6 týdnů, nevrátí sama, když jim v tom není nikým bráněno.¹¹² Pokud je tedy zvíře bez pána, nebude se dále rozebírané speciální ustanovení OZ uplatňovat a na újmu způsobenou zvířaty bez pána se uplatní jiné předpisy.

2.1.2 Obecně k odpovědnosti a náhradě škody

Samotná odpovědnost je v teoretickém vymezení považována za elementární institut. Současně je vnímána jako specifický obligačně-právní vztah, který vzniká následkem porušení primární povinnosti.¹¹³ OZ nastoluje odlišný přístup k pojetí odpovědnosti „v duchu tradic antické a křesťanské civilizace“. Nově je osoba primárně odpovědná za své jednání v plném rozsahu a její odpovědnost se vztahuje na to, aby se chovala řádně, po právu a plnila své zákonné povinnosti. Zákon rovněž, na rozdíl od předchozí úpravy, používá pojem odpovědnost sporadicky a ve většině případů si vystačí s pojmem „povinnost“, jak je tomu v případě povinnosti k náhradě újmy.¹¹⁴

¹¹¹ Tamtéž

¹¹² PETR, Bohuslav. § 1046 [Divoké zvíře]. In SPÁČIL, Jiří. (ed). *Občanský zákoník III. Věcná práva (§ 976–1474)*. 1. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2013, s. 257.

¹¹³ FIALA, Josef a kol. *Občanské právo hmotné*. 2. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk. 2009, s. 381.

¹¹⁴ Ministerstvo spravedlnosti ČR. *Důvodová zpráva ...*, s 393.

Tento institut na našem území čerpá z tradice římského práva. Podle ABGB¹¹⁵, byla škoda „každá újma, která byla někomu učiněna na jmění, právech anebo jeho osobě.“¹¹⁶ Tento zákoník za škodu považuje jak škodu majetkovou, tak i nemajetkovou. V tomto zákoně dokonce nalezneme speciálně upravenou odpovědnost za škodu způsobenou zvířetem.¹¹⁷ Dle zákona bylo primárním způsobem navrácení do původního stavu (*Restitutio in integrum*). Až když nebylo toto možno, přistoupilo se k pekuniární kondemnaci.¹¹⁸ Tento způsob náhrady škody se na našem území zachoval až do roku 1991. V tomto roce se díky novele č. 509/1991 Sb., zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, začala primárně uplatňovat peněžitá náhrada. Co se týče rozsahu náhrady škody, tak výjimku tvoří socialistický občanský zákoník z roku 1964, ve kterém došlo k opuštění zásady hrazení skutečné škody a ušlého zisku. Došlo k zavedení pojmů „skutečná škoda“ a „jiná škoda“. Poškozenému se následně přiznávala pouze škoda skutečná. Zákon však umožňoval soudu moderovat a přiznat i náhradu plné škody.¹¹⁹

Na rozdíl od předchozího občanského zákoníku, současný OZ, účinný od 1. 1. 2014, opustil koncepci jednotné úpravy civilního deliktu a zavádí povinnost k náhradě škody, za škodu smluvní a mimosmluvní.¹²⁰ Toto koresponduje s trendy civilního práva ve světě. Za nejvýznamnější zdroje lze označit unifikační projekt PETL, BGB¹²¹ a občanský zákoník Québecu¹²². Největší rozdíl mezi smluvní a mimosmluvní odpovědností bude spočívat v požadavku zavinění.¹²³ Subjektivní odpovědnost bude typická pro mimosmluvní odpovědnost, při které dojde k porušení zákonem stanovené povinnosti. Obecné ustanovení

¹¹⁵ který byl vydán jako císařský patent č. 946/1811 Sb. dne 1. 6. 1811 s účinností od 1. 1. 1812, který platil pro všechny země Habsburské monarchie (Čechy, Morava, Slezsko, Bukovina, Korutany, Halič, Bosna a Hercegovina, s výjimkou Uher), na našem území platný do roku 1950 viz. *Všeobecný zákoník občanský* [online]. iuridictum.pecina.cz. 28. 10. 2012 [cit. 19. 11. 2017]. Dostupné na <http://iuridictum.pecina.cz/w/V%C5%A1eobecn%C3%BD_z%C3%A1kon%C3%ADk_ob%C4%8Dansk%C3%BD>

¹¹⁶ § 1293 ABGB.

¹¹⁷ § 1320 stanoví následující: „Poškodí-li se někdo zvířetem, jest za to odpověden ten, kdo je k tomu poštvál, dráždil nebo zanedbal jej opatrovatí. Kdo chová zvíře, jest odpověden, neprokáže-li, že se postaral o potřebné opatrování nebo dohled.“

¹¹⁸ BREJCHA, Aleš. *Odpovědnost v soukromém a veřejném právu*. 1. vydání, Praha: nakladatelství ASPI, a.s., 2000, s. 40.

¹¹⁹ ELIÁŠ, Karel. Obsah, způsob a rozsah náhrady škody v soukromém právu I. *Právní rádce*, 2007, č. 12, s. 5.

¹²⁰ Nicméně protiprávnost bude nadále jedním z fundamentálních požadavků pro vznik povinnosti.

¹²¹ § 823 a násl.

¹²² § 1457

¹²³ VLASÁK, Michal. Odpovědnost za škodu v evropském a českém kontextu. *Právní fórum*. 2009, roč. 6, č. 5, s. 180.

k povinnosti k náhradě škody v případě mimoslovní odpovědnosti je upraveno v ustanovení § 2910:

„Škůdce, který vlastním zaviněním poruší povinnost stanovenou zákonem a zasáhne tak do absolutního práva poškozeného, nahradí poškozenému, co tím způsobil. Povinnost k náhradě vznikne i škůdci, který zasáhne do jiného práva poškozeného zaviněným porušením zákonné povinnosti stanovené na ochranu takového práva.“

Z výše uvedeného ustanovení lze pro povinnosti nahradit škodu, vyvodit tyto požadavky:

1. Protiprávní čin (*„... poruší povinnost stanovenou zákonem... a zasáhne... do absolutního práva...“*),
2. Škoda (*„... škůdce... nahradí poškozenému...“*),
3. Příčinná souvislost mezi protiprávním činem a škodou (*„... co tím způsobil.“*),
4. Zavinění (*„... vlastním zaviněním...“*).

Protiprávním činem je právní skutečnost, jejíž podstatou je volní lidské chování, které je právem nedovoleno. Na protiprávní úkon jsou navázány právní následky, které jsou nezávislé na vůli subjektu, který ten úkon učinil. Rozpor s objektivním právem, tedy s právním předpisem, nazýváme protiprávnost. Za protiprávní budeme označovat i porušení povinnosti ze závazku. Pouze lidské chování lze označit za protiprávní, proto chování zvířete nelze označit za protiprávní, takové může být pouze chování za zvíře odpovědné. Protiprávním může být konání i opomenutí. Stejně jako v trestním právu i zde existují okolnosti vylučující protiprávnost, jedná se o výkon práva (příp. plnění povinnosti) svépomoc jednání v krajní nouzi jednání v nutné obraně svolení poškozeného.

Kauzální nexus, tedy příčinná souvislost mezi protiprávním úkonem a škodou, je vztah mezi příčinou a následkem. Zkoumáme, zda konkrétní příčinná souvislost mohla objektivně způsobit konkrétní následek. Nestačí pouhá pravděpodobnost tohoto vztahu, tento vztah

musí být bezpečně prokázán. Neexistence tohoto vztahu vylučuje vznik odpovědnosti za škodu.¹²⁴

V současně platném občanském zákoníku je základním východiskem pojem újma, nikoli škoda. Obecně můžeme za újmu považovat jakoukoli ztrátu, kterou osoba ve své sféře utrpí. Za újmu ve smyslu soukromého práva považujeme jen takovou ztrátu, kterou osoba utrpí na právem chráněném statku, tedy tu, kterou právo uzná za hodnou nápravy.¹²⁵ Újma se skládá z újmy na jmění, škody a nemajetkové újmy, jiná újma než na jmění. Povinnost hradit nemajetkovou újmu vzniká pouze, pokud tak stanoví zákon. Naproti tomu škoda se obecně hradí vždy.¹²⁶ Co se týče majetkové újmy, tak se hradí jak skutečná škoda, tak i ušlý zisk, rovněž je potřeba hradit „*co poškozený musí k obnovení nebo nahrazení funkce věci účelně vynaložit*“. Náhrada škody probíhá primárně uvedením v předešlý stav a až subsidiárně se přistoupí k pekuniární kondemnaci.¹²⁷ Účelem náhrady škody je pak vyrovnání rozdílu, interesse, mezi stavem, který tu je z důsledku existence skutečnosti vyvolávající škodu a stavem, který by tu byl, pokud by k této skutečnosti nedošlo.¹²⁸

V OZ je zavinění vyžadováno alespoň nedbalostí a toto je zároveň presumováno v ustanovení § 2911 („*Způsobí-li škůdce poškozenému škodu porušením zákonné povinnosti, má se za to, že škodu zavinil z nedbalosti*“). Požadavek zavinění, jak bylo výše uvedeno, je podmínkou vzniku povinnosti nahradit škodu. To však platí pouze u odpovědnosti subjektivní. Naproti tomu odpovědnost objektivní, tedy taková, která nebude vyžadovat zavinění, se uplatní v případě odpovědnosti smluvní. Rovněž je potřeba zmínit ustanovení § 2918, toto ustanovení stanovuje pravidlo, které zamezuje poškozenému domoci se náhrady škody, pokud se na jejím vzniku podílely okolnosti, které mu lze přičíst. Toto pravidlo lze vnímat, jako

¹²⁴ BREJCHA, Aleš. *Odpovědnost v soukromém a veřejném právu*. 1. vydání, Praha: nakladatelství ASPI, a.s., 2000, s. 38.

¹²⁵ BEZOUŠKA, Petr. § 2894 [Povinnost nahradit újmu]. In HULMÁK, Milan a kol. (ed). *Občanský zákoník VI. Závazkové právo. Zvláštní část (§ 2055–3014)*. 1. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2014, s. 1496.

¹²⁶ Důvodová zpráva k NOZ ..., s. 384.

¹²⁷ BĚLOHLÁVEK, Alexandr a kolektiv. *Nový občanský zákoník. Srovnání dosavadní a nové občanskoprávní úpravy včetně předpisů souvisejících*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2012, s. 456.

¹²⁸ BEZOUŠKA, Petr. § 2894 [Povinnost nahradit újmu]. In HULMÁK, Milan a kol. (ed). *Občanský zákoník VI. Závazkové právo. Zvláštní část (§ 2055–3014)*. 1. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2014, s. 1496.

generální liberační důvod. Pro uplatnění tohoto důvodu nebude podstatné, zda bylo ke vzniku odpovědnosti škůdce vyžadováno zavinění, uplatní se tedy i v případě objektivní odpovědnosti.¹²⁹

2.1.3 Odpovědnost dle ustanovení § 2933

OZ obsahuje speciální úpravu povinnosti nahradit škodu způsobenou zvířetem, a to v ustanovení § 2933:

„Způsobí-li škodu zvíře, nahradí ji jeho vlastník, ať již bylo pod jeho dohledem nebo pod dohledem osoby, které vlastník zvíře svěřil, anebo se zatoulalo nebo uprchlo. Osoba, které zvíře bylo svěřeno nebo která zvíře chová nebo jinak používá, nahradí škodu způsobenou zvířetem společně a nerozdílně s vlastníkem.“

Východiskem zákona je skutečnost, že chov zvířat zpravidla provází nežádoucí jevy a zvýšené riziko, které je potřeba regulovat. Toto se projevuje v použití objektivní odpovědnosti.¹³⁰ Tento koncept odpovědnosti za zvíře je silně inspirován ustanovením § 833 a 834 BGB. K tomu, aby vzniklo právo na náhradu škody způsobené zvířetem, musí dojít k naplnění tří předpokladů:

1. Škodní událost způsobená zvířetem (např. útok psa, vběhnutí zdivočelé zvěře pod auto), musí nastat zákonem stanovená kvalifikovaná událost vyvolávající škodu
2. Vznik újmy (poškození oděvu, zranění osoby),
3. Příčinná souvislost mezi škodní událostí a škodou

Jak již bylo řečeno, smysl a účel právní úpravy spočívá v ochraně před riziky, která souvisejí s chovem zvířat. Je proto nutné posoudit a zhodnotit, zda má škoda opravdu původ v rizikovosti chovu zvířat.¹³¹ Podmínkou pro použití ustanovení je, aby škoda byla způsobena

¹²⁹ BEZOUŠKA, Petr. § 2918 [Spoluúčast poškozeného na vzniklé újmě]. In HULMÁK, Milan a kol. (ed). *Občanský zákoník VI. Závazkové právo. Zvláštní část (§ 2055–3014)*. 1. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2014, s. 1587.

¹³⁰ MELZER, Filip. In MELZER, Filip a kol. (ed). *Občanský zákoník. Velký komentář. Sv. III. § 419–654*. Praha: Leges, 2014, s. 1179.

¹³¹ BEZOUŠKA, Petr. § 2933 [Náhrada škody způsobené zvířetem]. In HULMÁK, Milan a kol. (ed). *Občanský zákoník VI. Závazkové právo. Zvláštní část (§ 2055–3014)*. 1. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2014, s. 1627.

chováním zvířete, bez ohledu na to, zda šlo o jeho vnitřní biologické procesy, které způsobily jeho chování, nebo zda bylo chování vyvoláno vnějšími neúmyslnými podněty.¹³² Je tedy lhostejné, zda ke škodě došlo v důsledku agresivní povahy psa, nebo tím, že bylo zvíře neúmyslně vyplašeno, například zahoukáním vlaku.¹³³ Pro posouzení odpovědnosti vlastníka není podstatné, jaké má zvíře vlastnosti. Tedy skutečnost, že pes je agresivní a špatně vycvičený, nemá na odpovědnost vlastníka vliv.¹³⁴ Toto se naopak bude promítat do opatření vlastníka zvířete, jako podmínka liberace podle ustanovení § 2934. Vyprovokování zvířete k útoku poškozeným, má relevanci, co do případné spoluúčasti poškozeného na vzniklé újmě dle ustanovení § 2918. Speciální odpovědnost bude uplatňována pouze v případě, že škoda bude způsobena zvířaty nezávisle na přímé vůli člověka. K použití ustanovení § 2933 nedojde, pokud zvíře sice škodu způsobí, ale je, ať už s větší nebo menší intenzitou, ovládáno (poštvení psa na člověka). Toto nebude projev zvířecí přirozenosti, ale zdrojem jednání zvířete bude jednání osoby, která zvíře řídí.¹³⁵ V takovýchto případech se bude postupovat podle obecné úpravy povinnosti k náhradě škody, stanovené jako odpovědnost subjektivní v ustanovení § 2910. Podobně tomu bude i v případě, že škoda bude způsobena zvířetem mrtvým (např. zamoření infekcí). Podle Dohnala je ve vztahu k chovu zvířat možno uvažovat i o dalších druzích povinnosti k náhradě škody. Jako příklad Dohnal uvádí kafilerii, na kterou by bylo možno uplatnit ustanovení § 2936 o provoz závodu.¹³⁶

Dále se speciální odpovědnost neuplatní v případech, kdy bude zvíře použito jako neživá věc, jako nástroj (škůdce někoho udeří psem). Ovšem, pokud by zvíře reagovalo obrannou reakcí v důsledku svého úleku, speciální ustanovení by se uplatnilo (např. hozený pes by se zakousl při dopadu). Povinnost nevzniká ani v případech, kdy je újma způsobena výlučně z důvodu velikosti či váhy zvířete. Příkladem je uváděno poškození podvozku auta, které převáželo slona. Podle komentáře je toto přirovnáváno k použití zvířete jako nástroje, neboť zvíře nenasazuje vlastní sílu, ale působí jako neživý předmět. Stejně bude posuzována situace

¹³² DOHNAL, Jakub. K povinnosti náhrady škody způsobené zvířetem dle občanského zákoníku. *Právní rozhledy*. 2015, č. 4, s. 123-126

¹³³ Tamtéž

¹³⁴ Zde shodně s historickou judikaturou – Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 13.12.1929 sp. zn. RV I 469/29

¹³⁵ Tamtéž

¹³⁶ DOHNAL, Jakub. K povinnosti ..., s. 123-126.

při pádu zvířete. Například vůz tažený koňmi sklouzne po náledí a stáhne s sebou i koně, což vyústí v kolizi s protijedoucím autem¹³⁷.¹³⁸ Vyloučeno je použití tohoto ustanovení v případech, pokud je na tělo či smysly zvířete působeno takovou silou, která mu nedává možnost zachovat se jinak, tedy nenaplní se zvýšené riziko z důvodu chovu zvířat. Příkladem lze uvést zvíře vyhýbající se vozidlu či vlajícímu prádlu, nebo pokud v důsledku bolesti při veterinárním zákroku zvíře zraní ošetřovatele. V těchto případech totiž na zvířata působí podněty, která je nutí zachovat se podle svých instinktů (kousal, škrábala atd.), tedy projevy jim přirozené.¹³⁹

Stejně, jako u obecných požadavků pro vznik povinnosti nahradit škodu i zde bude nutno zkoumat kauzalitu. Komentář u ustanovení § 2933 upozorňuje na to, že škoda nemusí být způsobena zvířetem přímo (kousnutím, škrábnutím), ale rovněž nepřímo. Ze zahraniční praxe jsou uváděny případy (při zohlednění konkrétních okolností), kdy je začátečník v jízdě na koni vyveden z míry chováním koně a z koně spadne až potom, co kůň zastavil nebo řidič motoriky zpozoruje na silnici krávu, je nucen zastavit, spadne a je přejet jiným vozidlem. Použití tohoto ustanovení může rovněž vyvolat pouhý pohled na zvíře. Komentář uvádí útěk tygra ze zoologické zahrady a jeho vniknutí do dopravního prostředku, což vede k tomu, že utíkající lidé zraní ostatní cestující, a to i v případě, kdy tygr neútočí a klidně stojí. Reakce je způsobena vědomostí možnosti následku útoků tohoto zvířete. Problém ovšem může nastat při prokazování kauzality.¹⁴⁰ Při hodnocení přiměřenosti reakce osoby na zvíře je potřeba vycházet z ustanovení § 4. S ohledem na ustanovení § 4 bude rovněž nutno zohlednit, že reakce malých dětí či starších osob budou značně odlišné od reakce běžného člověka a ve srovnání s nimi se budou jevit jako nepřiměřené.¹⁴¹

Speciální úprava odpovědnosti rovněž určuje povinné subjekty. Úprava stanoví solidární odpovědnost vlastníka zvířete a osoby, které bylo zvíře svěřeno nebo která zvíře chová, či jinak používá. Kromě vlastníka tedy může být povinna k náhradě škody osoba, které bylo zvíře

¹³⁷ Bude se posuzovat podle ustanovení § 2927, škoda z provozu dopravních prostředků

¹³⁸ BEZOUŠKA, Petr. § 2933 [Náhrada škody způsobené zvířetem]. In HULMÁK, Milan a kol. (ed). *Občanský zákoník VI. Závazkové právo. Zvláštní část (§ 2055–3014)*. 1. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2014, s. 1627-1629.

¹³⁹ Tamtéž

¹⁴⁰ BEZOUŠKA, Petr. § 2934 [Privilegovaná zvířata]. In HULMÁK, Milan a kol. (ed). *Občanský zákoník VI. Závazkové právo. Zvláštní část (§ 2055–3014)*. 1. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2014, s. 1630.

¹⁴¹ Tamtéž

svěřeno (např. svěřeni osobě na hlídání během dovolené). Dále bude vedle vlastníka odpovědný ten, kdo zvíře chová nebo jinak používá. V případě že se zvíře stane věcí bez pána, nebude se uplatňovat tato speciální odpovědnost. U nezletilců nebo těch, kteří nejsou schopni ovládnout své jednání či posoudit následky, se bude postupovat podle zákonné úpravy v ustanovení § 2920 a násl. V tomto případě (tedy bylo svěřeno osobě, která splňuje kritéria podle § 2920, čili není způsobilá ovládnout své jednání a posoudit jeho následky) by byl povinným subjektem pouze vlastník zvířete. Je třeba podotknout, že společně s nezletilci bude povinen k náhradě škody jejich zákonný zástupce. Příkladem lze uvést situaci, kdy vlastníkem bude nezletilec, ale faktickým chovatelem bude rodič, tedy i rodiči bude založena povinnost k náhradě, neboť vystupuje jako chovatel. Pro určení toho, zda je zde faktická detence toho, kdo zvíře chová nebo jinak používá, poslouží především to, kdo krmí a zastřešuje zvíře, hradí pojištění a zdravotní péči, zvíře používá apod.¹⁴² Smyslem tohoto pravidla je ulehčení postavení poškozeného, který by se ne vždy mohl dozvědět, kdo je vlastníkem zvířete.

2.1.4 Liberace a privilegované zvíře

OZ zakotvuje možnost liberace v ustanovení § 2934:

„Slouží-li domácí zvíře vlastníku k výkonu povolání či k jiné výdělečné činnosti nebo k obživě, anebo slouží-li jako pomocník pro osobu se zdravotním postižením, zproští se vlastník povinnosti k náhradě, prokáže-li, že při doзору nad zvířetem nezanedbal potřebnou pečlivost, anebo že by škoda vznikla i při vynaložení potřebné pečlivosti. Za týchž podmínek se povinnosti k náhradě zproští i ten, komu vlastník zvíře svěřil.“

Způsobení škody domácím zvířetem je pouze prvním kritériem, které je nutné splnit. Dále je potřeba zkoumat účel použití zvířete, musí být používáno:

- K výkonu povolání či jiné výdělečné činnosti nebo k obživě
anebo
- jako pomocník pro osobu se zdravotním postižením

¹⁴² Tamtéž

Pokud zvíře slouží k výkonu povolání, rozumí se tím určitá soustavná činnost, kdy zvíře přímo negeneruje na zisk. Jedná se tedy o jakéhosi pomocníka při výkonu povolání, například lovecký pes hajného.¹⁴³ Toto zvíře by mělo mít k tomuto povolání speciální výcvik a nebude tedy rozhodne, že bude k danému účelu použité v rozhodný moment, podstatné bude primární určení takového zvířete. Například pes chovaný pro potěchu, který je jednou použit jako ostraha budovy.¹⁴⁴

Výdělečnou činností se naproti tomu rozumí činnost sledující primárně zisk. Je vyžadováno, aby taková činnost představovala převažující část činnosti vlastníka zvířete. Příkladem jsou zvířata tažná, plemenná, rovněž krávy pro mléko a maso, slepice pro vajíčka nebo maso, ovce pro vlnu atd. Podstatné bude posuzování činnosti vlastníka, nikoli schopnost zvířete zisk přinést, proto slepice chovaná jako domácí mazlíček nebude zvířetem chovaným za účelem výdělečné činnosti. Chov závodního koně není výdělečnou činností, ale pokud je svěřen trenérovi k výcviku a tréninku, tak se už o výdělečnou činnost jedná.¹⁴⁵ Rovněž se sem budou řadit například kočky, které obývají sýpku a chrání obilí před hlodavci.¹⁴⁶ Pod pojmem užití zvířete k obživě se rozumí získání prostředků nezbytných k přežití, a to jiným způsobem než výše uvedeným povoláním nebo výdělečnou činností.¹⁴⁷ Typickým příkladem je kráva chována v domácnosti, za účelem poskytování mléka pro rodinu vlastníka.

Posledním privilegovaným postavením, z hlediska účelu zvířete, jsou takzvaná asistenční zvířata, tedy taková, která slouží lidem k usnadnění života a vyrovnání nevýhod plynoucího z jejich postižení. Zejména jsou myšleni slepeční psi, služební psi vykonávající drobné úkony pro nemohoucího člověka a také signalizační zvíře, které signalizuje vlastníkovi, že zaznamenalo určitý podnět.¹⁴⁸ Je zvláštní, že pokud bude asistenčním zvířetem zvíře, které nebude považováno za domácí, přestože bude řádně vycvičeno, nebude spadat pod tuto kategorii, tedy nebude možno uplatnit liberaci. Například vycvičená opice.

¹⁴³ Tamtéž

¹⁴⁴ DOHNAL, Jakub. K povinnosti ..., s. 123-126.

¹⁴⁵ BEZOUŠKA, Petr. § 2934 [Privilegovaná zvířata]. In HULMÁK, Milan a kol. (ed). *Občanský zákoník VI. Závazkové právo. Zvláštní část (§ 2055–3014)*. 1. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2014, s 1631.

¹⁴⁶ Tamtéž

¹⁴⁷ Tamtéž

¹⁴⁸ Tamtéž

Posledním kritériem pro dosažení liberace, pokud jsou splněny předchozí dva požadavky, je prokázání vlastníkem či tím, komu bylo zvíře svěřeno:

- že nezanedbal potřebnou pečlivost při dozoru
nebo
- že by škoda vznikla i při vynaložení potřebné pečlivosti

Dozorem rozumíme takovou péči, která zabrání zvířeti škodu způsobit. Je v ní obsažena „*veškerá starost o přístřeší, stravu, výcvik, používání a vedení.*“¹⁴⁹ Podle Dohnala takováto formulace spíše ukazuje na odpovědnost subjektivní za nedodržení prevenční povinnosti.¹⁵⁰ Při hodnocení nezanedbání potřebné pečlivosti, na rozdíl od obecných požadavků pro úpravu povinnosti k náhradě škody způsobenou zvířetem, budeme přihlížet k povaze zvířete. Obecné pravidlo, že vlastnictví zavazuje,¹⁵¹ se zde projevuje požadavkem náležité pečlivosti vlastníka, tak aby zvíře nezpůsobilo jakoukoliv škodu. Opatření tedy budou vždy záležet na individuální situaci. Rozdílné požadavky budou, pokud se jedná o loveckého psa v místě zvýšeného výskytu lidí oproti slepici na samotě. Rovněž je nutné zvážit, zda se například zvíře obává tmy, a pokud ano, tak v nočních hodinách vynaložit zvýšenou pečlivost.¹⁵² Potřebnou pečlivost určíme na základě § 4, tedy takovou, kterou vyžadujeme od průměrného obezřetného a rozvážného vlastníka, pokud by byl v obdobné situaci. K tomuto se rovněž vyjádřila judikatura NSS „*Pokud se totiž někdo rozhodne k chovu zvířete, je třeba, aby se seznámil se vším, co s chovem souvisí, a je povinen se vždy postarat o to, aby předcházel možné škodě způsobené zvířetem, a plnil tak svou preventivní povinnost danou zákonem.*“¹⁵³ Tato judikatura se sice vztahovala k minulému OZ, ovšem stejné principy chovu zvířat jsou zachovány i v zákoně současném. Vlastník bude muset prokázat toto naplnění. Nebude se jednat pouze o naplnění požadavku v momentu samotné škodní události, ale rovněž o to, co bylo třeba učinit předtím, aby škodní událost vůbec nenastala.

¹⁴⁹ Tamtéž

¹⁵⁰ DOHNAL, Jakub. K povinnosti ..., s. 123-126.

¹⁵¹ ČESKÁ REPUBLIKA. Ústavní zákon č. 2/1993 Sb., ve znění pozdějších předpisů, Listina základních práv a svobod. Čl. 11.

¹⁵² DOHNAL, Jakub. K povinnosti ..., s. 123-126.

¹⁵³ Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 21. 12. 2007, č. j. 4 As 40/2007-53

Druhý liberační důvod obsahuje situace, kdy dojde k naprosto neočekávanému nebo intenzivnímu chování zvířete, kterému by i při vynaložení odpovídající péče nebylo možné předejít a ani potřebná opatření nemohla zabránit škodnímu jednání zvířete.¹⁵⁴

V ostatních případech se vlastník, případně jiná osoba nemůže náhrady škody zprostit, pokud samozřejmě nedojde ke škodě výhradně z viny poškozeného, což bude podle Dohnala zcela výjimečné a v praxi taková rozhodnutí nelze očekávat.¹⁵⁵

Poslední ustanovení OZ, vztahující se ke speciální odpovědnosti za zvíře, obsahuje pravidlo chránící vlastníka, případně osobu, které bylo zvíře svěřeno proti odpovědnosti v případě, že jim bylo zvíře svémocně, tedy takovým způsobem, který není povolený, například krádeží, odejmuto. V takových případech hradí škodu třetí osoba, která zvířata odňala.

§ 2935

„(1) Odňala-li třetí osoba svémocně zvíře vlastníku nebo osobě, které vlastník zvíře svěřil, nahradí třetí osoba škodu způsobenou zvířetem sama, prokáže-li vlastník nebo osoba, které vlastník zvíře svěřil, že odnětí nemohli rozumně zabránit; jinak společně a nerozdílně s nimi.

(2) Kdo zvíře svémocně odňal, nemůže se zprostit povinnosti k náhradě.“

Pro uplatnění tohoto pravidla je na vlastníka, či osobu, které bylo zvíře svěřeno, kladen požadavek prokázat, že odnětí nemohli rozumně zabránit, v opačném případě jsou povinni hradit společně a nerozdílně, s osobou, která zvíře odňala. Rozumnosti zabránění odnětí nelze rozumět vynaložení absolutně všech možných prostředků pro vyloučení této možnosti. Je potřeba hledět na to, co by se jevilo jako rozumné, v dané konkrétní situaci vlastníkovi. Bude nutno přihlédnout k místním poměrům, druhu zvířete apod. Obdobně pak pro osobu, které vlastník zvíře svěřil. Pokud se mu výše uvedené prokázat nepodaří, bude hradit společně nerozdílně s osobou, která zvíře odcizila. Třetí osoba se nemůže za žádných okolností zprostit povinnosti k náhradě. I zde se opakuje již dříve zmíněný paradox a to, že na osoby, které zvíře chovají nebo jinak používají, se toto vztahovat nebude.

¹⁵⁴ ŠVESTKA, Jiří a kol. *§ 2934 Občanský zákoník. Komentář. Svazek VI.* Wolters Kluwer, 2014, In ASPI [právní informační systém]. [cit. 18. 10. 2017].

¹⁵⁵DOHNAL, Jakub. K povinnosti ..., s. 123-126.

2.1.5 Právo pastvy a škoda způsobená na cizím pozemku

V souvislosti s OZ, bych rád uvedl dva případy, ve kterých je dále zmíněna odpovědnost za zvíře, a to v souvislosti s právem pastvy a s pronásledováním zvířete.

§ 1282

„(1) Právo pastvy nezahrnuje jiné užívání. Nevylučuje zpravidla ani vlastníka služebného pozemku z práva spolupastvy.

(2) Hrozí-li škoda, musí být dobytek hlídán.“

Pozemková služebnost práva pastvy se uplatňuje především v horských oblastech, z důvodu nedostatku pozemku majitele pro pastvu jeho vlastního dobytka.¹⁵⁶ Zákon v §1282 odst. 2 stanoví povinnost hlídání pasoucího se dobytka v případě hrozby vzniku škody. V souvislosti s odpovědností za škodu způsobenou zvířetem se jedná o prevenční povinnost. Jde o takové situace, kdy škodu zvíře zatím nezpůsobilo a je vynakládána snaha o vytvoření takových podmínek, aby škoda ani do budoucna nevznikla. Výslovně není stanoveno, kdo je povinen zvířata hlídat, obvykle však půjde o majitele pasoucích se zvířat. Pokud však ten, kdo měl pasoucí se zvířata hlídat, porušil svoji právní povinnost a škoda vznikla, aplikují se na škodu takto vzniklou obecná ustanovení o povinnosti k náhradě škody

§ 1014

„(1) Ocitne-li se na pozemku cizí movitá věc, vydá ji vlastník pozemku bez zbytečného odkladu jejímu vlastníku, popřípadě tomu, kdo ji měl u sebe; jinak mu umožní vstoupit na svůj pozemek a věc si vyhledat a odnést. Stejně tak může vlastník stíhat na cizím pozemku chované zvíře nebo roj včel; vletí-li však roj včel do cizího obsazeného úlu, nabývá vlastník úlu vlastnické právo k roji, aniž je povinen k náhradě.

(2) Způsobí-li věc, zvíře, roj včel nebo výkon práva podle odstavce 1 na pozemku škodu, má vlastník pozemku právo na její náhradu.“

¹⁵⁶ Důvodová zpráva k NOZ ..., s. 228.

OZ stanoví právo vlastníka vstoupit na cizí pozemek, za účelem stíhání zvířete. Odstavec druhý ovšem ukládá povinnost k náhradě škody a odkazuje na speciální úpravu náhrady škody, způsobenou zvířetem, a to takové škody, která vznikne na pozemku cizí osoby.

2.2 Exkurz odpovědnosti podle práva veřejného

Odpovědnost za živočicha či volně žijící zvěř, tedy ne za zvíře, upravují také veřejnoprávní předpisy. Rád bych uvedl dva zákony. Prvním je zákon č. 115/2000 Sb., o poskytování náhrad škod způsobených vybranými zvláště chráněnými živočichy, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o poskytování náhrad“), jde-li o škodu způsobenou volně žijícím zvláště chráněným živočichem, kterého je zakázáno lovit nebo jinak usmrcovat. Druhým zákonem je zákon č. 449/2001 Sb., o myslivosti, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o myslivosti“), je-li škoda způsobena volně žijící či v oboře chovanou zvěří, přičemž použití jednoho z těchto zákonů vylučuje použití druhého.¹⁵⁷

2.2.1 Zákon o poskytování náhrad

Zákon o poskytování náhrad bude použit, pokud škodu způsobí „*vybraný zvláště chráněný živočich*“. Tato definice je obsažena v zákoně č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny. Ustanovení § 48 tohoto zákona říká, že „*druhy rostlin a živočichů, které jsou ohrožené nebo vzácné, vědecky či kulturně velmi významné, lze vyhlásit za zvláště chráněné.*“ Jako odpovědný subjekt, podle zákona o poskytování náhrad, vystupuje stát a odpovědnost je povahy objektivní. Tato zvláštní ochrana je poskytnuta za účelem ochrany těch živočichů, kteří mají zpravidla nízkou populaci a způsob jejich obživy působí značné hospodářské škody zemědělcům, rybářům apod. Cílem je odradit tyto poškozené od usmrcování či plašení těchto tvorů a kompenzovat jim jejich ztráty.¹⁵⁸ Konkrétní chráněné druhy jsou stanoveny taxativním výčtem.¹⁵⁹ Zákon vymezuje negativní podmínky pro uplatnění tohoto zákona. Jedinec, který škodu způsobil, nesmí být chovaný v zajetí nebo být uprchlý z takového zajetí. Rovněž se

¹⁵⁷ § 11 odst. 3 zákona o poskytování náhrad

¹⁵⁸ TOMÁŠKOVÁ, Lenka. *Zákon č. 115/2000 Sb. nástroj k odstraňování konfliktů mezi ochranou přírody a hospodářskými subjekty* [online]. casopis.ochranaprirody.cz, 2009 [cit. 25.10.2017]. Dostupné na <<http://www.casopis.ochranaprirody.cz/clanky/zakon-c-115-2000-sb.html>>.

¹⁵⁹ Jedná se konkrétně o: bobra evropského (*Castor fiber* L.), vydra říční (*Lutra lutra* L.), kormorána velkého (*Phalacrocorax carbo* L.), losa evropského (*Alces alces* L.), medvěda hnědého (*Ursus arctos* L.), rysa ostrovida (*Lynx lynx* L.) a vlka (*Canis lupus* L.).

nehradí škoda vzniklá lovcí při lovu tohoto živočicha.¹⁶⁰ Zákon také stanoví podmínku minimální ochrany věcí, na kterých byla škoda způsobena.¹⁶¹ Dále je vymezen rozsah kryté škody, jako je újma na životě a zdraví, tak i majetková škoda, například na vymezených domestikovaných zvířatech, rybách apod.¹⁶²

2.2.2 Zákon o myslivosti

Druhým veřejnoprávním předpisem, který uvedu, je zákon o myslivosti. Působnost zákona bude dopadat na škodu, ke které došlo „v honitbě a na honebních pozemcích¹⁶³ nebo na polních plodinách dosud nesklizených, vinné révě, ovocných kulturách nebo na lesních porostech a tuto škodu způsobila zvěř.“¹⁶⁴ Zákon zvěř definuje takto: *obnovitelné přírodní bohatství představované populacemi druhů volně žijících živočichů uvedených v § 2 v písmenech c) a d) zákona o myslivosti*. Pod těmito písmeny nalezneme vyjmenované druhy zvěře, které nelze lovit, nebo druhy zvěře, které jsou zvláště chráněnými živočichy podle zvláštních právních předpisů a dále druhy zvěře, kterou lze obhospodařovat lovem. Pojem zvěř je užší než pojem zvíře, neboť obsahuje jen taxativně vymezená zvířata. Odpovědným subjektem je uživatel honitby. Držitel, respektive její uživatel, je povinen k preventivním opatřením, tedy má povinnost učinit přiměřená opatření k zabránění způsobení škody zvěři, nesmí však zvěř zraňovat.¹⁶⁵ Pokud škodu způsobí zvěř, která unikla z obory, je odpovědným uživatel obory, ledaže nastala neodvratitelná událost nebo jednání třetí osoby, za které neodpovídá.¹⁶⁶

¹⁶⁰ §5 zákona o poskytování náhrad

¹⁶¹ § 6 tamtéž

¹⁶² § 4 tamtéž

¹⁶³ Podle § 2 písm. e) a f) zákona o myslivosti jsou „honebními pozemky“ všechny pozemky kromě: „pozemků uvnitř hranice současně zastavěného území obce, jako náměstí, návsi, tržiště, ulice, nádvoří, cesty, hřiště a parky, pokud nejde o zemědělské nebo lesní pozemky mimo toto území, dále kromě pozemků zastavěných, sadů, zahrad a školek řádně ohrazených, oplocených pozemků sloužících k faremnímu chovu zvěře, obvodu dráhy, dálnice, silnice, letiště se zpevněnými plochami, hřbitovů a dále kromě pozemků, které byly za nehonební prohlášeny rozhodnutím orgánu státní správy myslivosti.“

¹⁶⁴ §52 odst. 1. zákona o myslivosti

¹⁶⁵ KOSTÍK, Radim. Zvíře jako původce škody [online]. Law.muni.cz, 2011 [cit. 22.10.2017]. Dostupné na <https://www.law.muni.cz/sborniky/dny_prava_2011/files/prispevky/03%20ZVIRE/Kostik_Radim_New.pdf>.

¹⁶⁶ § 52 odst. 3 zákona o myslivosti

3. Závěr

Cílem této diplomové práce byla analýza, kritické zhodnocení a komparace vybraných institutů práva římského a českého, které řeší odpovědnost za škodu způsobenou zvířetem. V úvodních částech první i druhé kapitoly jsem se zabýval pojmem zvíře v daných právních řádech. Základní rozdíl v pojetí zvířete, mezi právem římským a českým, tkví v tom, že dle římského práva je oproti českému právu zvíře považováno za věc. Přesto, že se za splnění určitých podmínek na zvířata použijí ustanovení o věcech, tak je jim OZ přiznáváno zvláštní postavení. OZ přináší nový pohled na zvířata jako na živé tvory. Nově OZ proklamuje, že zvířata jsou schopna vnímat a cítit emoce, to sice na nižší úrovni než lidé, ale na dostatečné, aby jim byla poskytována ochrana. Jedním z projevů je i jazyk zákonodárce, např. opuštěné zvíře již není věcí ničí, ale zvířetem bez pána.¹⁶⁷ Dále je to ustanovení § 2970 OZ, které stanovuje výši nákladů na péči o poraněné zvíře, přičemž tyto náklady nejsou limitovány cenou zvířete. OZ tedy opustil římskoprávní zařazení zvířat, jako pouhých „*bučících nástrojů*“. Římské právo sice chápalo, že zvíře je do určité míry specifický objekt práva a má určitou schopnost projevat svou vůli, ale toto sloužilo pouze k určení vlastnictví zvířete. Stejně tak rozlišení na mancipační a nemancipační zvířata, nemělo za cíl chránit zvířata. Naproti tomu podobnost lze nalézt ve shodném pohledu na potomky zvířat, které, jako plody, náleží vlastníkovu zvířete. OZ se nepochybně inspiroval v římskoprávním rozdělení zvířat na domácí a divoká. Stejně tak v možnosti pronásledovat uprchlé zvíře a podržet si tak vlastnické právo.

Přes zákonnou dikci současného OZ lze pozorovat, že vnímání zvířete ve společnosti neprodělalo zásadní posun. Zvíře lze stále použít jako předmět občanskoprávních vztahů a případná ochrana bude dopadat především na zvířata domácí. Například zákaz použít psa jako zástav nebo zadržení, případně budou chránit majitele, jako tomu je u zákazu zbavení psa podle OSŘ¹⁶⁸. Tím rozhodně nechci naznačit, že je se zvířaty jednáno jako ve starověkém Římě (zápasy v cirku). Je nutno uvést, že z hlediska veřejnoprávního je posun v ochraně zvířete jasný,

¹⁶⁷ OBROVSKÁ, Lucie. Právní pojetí zvířete ... s. 89-99.

¹⁶⁸ § 322 odst. 2 písm. g zákona č. 99/1963 Sb. Občanský soudní řád

jednak existuje samostatný zákon na ochranu zvířat¹⁶⁹ a jednak ustanovení zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník.¹⁷⁰ Skutečností ovšem zůstává, že značně kruté a bezohledné chování vůči zvířatům je v naší společnosti stále běžným a tolerovaným jevem, například ve vztahu k průmyslovým velkochovům.¹⁷¹ Lze se tedy zcela ztotožnit s názorem Petra Dostalíka¹⁷², že ve vztahu ke zvířatům se postoj společnosti příliš nezměnil a speciální zacházení je vyhrazeno především vůči psům a kočkám, tedy domácím mazlíčkům chovaným pro potěchu.¹⁷³ Podobně tak Lucie Obrovská poukazuje na fakt, že z hlediska práva i přes změnu terminologie nedošlo k žádné významné změně a posunu.¹⁷⁴

V následujících částech kapitol jsem se zabýval obecným pohledem na odpovědnost a povinnost k náhradě škody či újmy. Pokud se podíváme na obecné pojetí povinnosti k náhradě škody na majetku, podle AKZ a OZ, tak se podle mého mínění značně podobají. V obou nalezneme téměř totožný přístup k požadavkům pro vznik povinnosti, tedy protiprávní čin, vznik škody, zavinění a příčinná souvislost. Co se týče samotné škody, lze dovodit podobné přístupy v hrazení. Tedy hrazení jednak samotné škody, tak i ušlého zisku. Ve vztahu k povaze náhrady škod platí, že AKZ primárně vnímá povinnost k náhradě škody jako trest pro škůdce. Naproti tomu povinnost podle OZ sleduje především samotnou náhradu vzniklé škody poškozenému. Toto se promítá do způsobu náhrady škody. OZ preferuje *restitutio in integrum*, naproti tomu dle AKZ se uplatní pekuniární kondemnace. Podobnost spatřuji v tom, že do celkové výše škody se započítává i to, co je potřeba vynaložit na obnovu funkce věci. AKZ má speciálně stanovený způsob určení škody, a to podle příslušných kapitol, naproti tomu v OZ se bude postupovat dle obecných pravidel. AKZ neobsahoval úpravu nemajetkové újmy, jako např. urážka na cti byla řešena přes institut *iniuria*.¹⁷⁵

¹⁶⁹ Zákon č. 246/1992 Sb., na ochranu zvířat proti týrání, (dále jen „TýrZv“) především pak preambule, jež uvozuje slovy: „Zvířata jsou stejně jako člověk živými tvory, schopnými na různém stupni pociťovat bolest a utrpení, a zasluhují si proto pozornost, péči a ochranu ze strany člověka.“

¹⁷⁰ Ustanovení § 302, týrání zvířat a ustanovení § 303, zanedbání péče o zvíře z nedbalosti

¹⁷¹ V tomto směru je nicméně zřejmé, že jiné, méně příznivé, zacházení budou mít zvířata jateční [§ 3 písm. d) Veterinárního zákona], pokusná [§ 3 písm. j) TýrZv], toulavá [§ 3 písm. h) TýrZv] či zvěř [§ 2 písm. b) zákona o myslivosti].

¹⁶⁷ WIEWIOROWSKI, Jacek, DOSTALÍK, Petr. The specific position of the animal ..., s. 25.

¹⁷³ Více Tamtéž 12-29.

¹⁷⁴ Viz. OBROVSKÁ, Lucie. Právní pojetí zvířete ..., s.89-99.

¹⁷⁵ Urážka na cti, obsažena v LDT, více KINCL, Jaromír, URFUS, Valentin, SKŘEJPEK, Michal. Římské právo ..., s. 264.

V římském právu existuje obecný požadavek zavinění u smluvní i mimosmluvní odpovědnosti, kdežto v intencích OZ je pro mimosmluvní odpovědnost, vyjma speciálních ustanovení, vyžadováno zavinění, kdežto odpovědnost smluvní zavinění nevyžaduje. Oba právní řády vyžadují zavinění alespoň v nedbalostní formě.

Následně jsem se zabýval speciální odpovědností ve vztahu k odpovědnosti za zvíře. Současný OZ i římské právo obsahují speciální institut pro úpravu odpovědnosti za zvíře, a to ustanovení § 2933 OZ a ADP obsažené v LDT. Je zřejmé, že obě společnosti chápaly nutnost tuto oblast speciálně upravit, neboť v souvislosti s chovem zvířete zákonitě dochází k větší četnosti škodných událostí. Lze si lehce představit, že v dobách antického Říma byla interakce se zvířím mnohem častější, než je tomu dnes, to ovšem neznamená, že by takovéto ustanovení bylo pro dnešní dobu nežádoucí, ba naopak. V současné době, kdy většinu práce zvířat, snad kromě poskytování potravy a terapie, nahradily stroje, se stále běžně setkáváme se zvířaty. Zpravidla se jedná o domácí mazlíčky nebo asistenční zvířata v určitých oblastech i zvířata hospodářská. V souvislosti se zvířaty reagují oba právní řády na zvýšenou nebezpečnost uplatnění objektivní odpovědnosti, a to pomocí ADP v římském právu a ustanovením § 2933 a násl. v OZ.

Základní tezí ADP je uplatnění v případech, kdy zvíře způsobí škodu chováním v rozporu se svou přirozeností. Tedy takové jednání, které se od tohoto druhu nedá očekávat. Rovněž je potřeba, aby takové jednání bylo instinktivní, bez vnějšího podnětí. Pro vznik odpovědnosti bude dostačovat nejen působení tělem, ale i působení nepřímé. Na první pohled je podobné pravidlo ukotveno v OZ v rámci zkoumání kauzality, ale myslím si, že v římském právu by například pouhý pohled na uprchlé divoké zvíře nebyl důvodem pro vznik povinnosti k náhradě škody, neboť ve fragmentech nenalezneme žádné podobné případy. Nepřímostí působení se v římském právu bude rozumět nepřímé fyzické působení, například škoda způsobená vozem, taženým volem. Pro vznik povinnosti, dle speciálního ustanovení OZ, jednoduše postačuje, že škodu zvíře způsobí a škodní jednání bude vycházet z vnitřní vůle zvířete, tedy nezávisle na vůli člověka. Nebude potřeba zkoumat, zda to bylo v souladu nebo v rozporu s jeho přirozeností. Ani v OZ, se při stanovení odpovědnosti, nebude hledět na vlastnosti konkrétního jednotlivce, tyto vlastnosti budou mít vliv až v případě liberace. Z ADP tak i z ustanovení § 2933 lze dovodit, že pokud je zvíře přivedeno do takové situace, kdy je jeho vůle ovládána lidskou vůlí, je například poštváno, nebude se ani jedno ustanovení uplatňovat. V případě, kdy samotný

poškozený vyprovokuje zvíře, uplatní se ustanovení § 2918 OZ a v římském právu nedojde k uplatnění ADP. Pokud dojde k úmyslné provokaci zvířete a bude způsobena škoda 3. osobě, bude se uplatňovat *actio legis Aquiliae* a v případě OZ se na tuto situaci uplatní obecná úprava povinnosti k náhradě újmy, neboť tento vnější vliv působící na zvíře byl úmyslný. Jiný výsledek ovšem nastane v případech, kdy podnět pro chování zvířete, například troubení vlaku, nebyl úmyslný. V OZ by se stále uplatnil § 2933, otázkou je, zda by toto bylo dle římského práva považováno za provokaci či nějaký jiný podnět, podle toho by se pak odvíjelo řešení situace. Shodu nalezneme v neuplatnění ustanovení o odpovědnosti v případě divokých zvířat, neboť v těchto situacích neexistuje vlastník, tudíž ani odpovědná osoba. Oba právní řády seznávají, že zvíře samo o sobě nemůže být odpovědné, a proto přenáší odpovědnost na jinou osobu, zpravidla vlastníka. Naopak, značným rozdílem v pasivní legitimaci je v OZ stanovená solidarita mezi více osobami, kdežto v římském právu je odpovědný pouze vlastník, a to navíc pouze momentální vlastník zvířete.

Odlišnosti použití speciální a obecné úpravy odpovědnosti za škodu podle římského práva a OZ lze ilustrovat na případech v Digestech uvedených. Pokud se pes vytrhne tomu, kdo jej vede nebo pes pokouše člověka v obchodě, protože nebyl přivázan, nebude ADP aplikován, bude použit AKZ. Toto použití bude odůvodněno tím, že pes nejednal proti své přirozenosti, jednal instinktivně. Také můžeme nalézt zavinění toho, kdo psa vedl nebo jej měl v obchodě. Toto je odlišné od českého právního řádu. Myslím si, že dle OZ by se tyto situace řešily přes speciální odpovědnost podle ustanovení § 2933, neboť zuřivost psa vychází z jeho vnitřních pochodů a zároveň by spadala pod zvýšené riziko chovu zvířat. To, zda byl pes při vedení pod dostatečným dozorem nebo zda měl být přivázan, bude mít vliv až v případě možné liberace podle ustanovení § 2934.

Při pohledu na vztah speciality a subsidiarity mezi ADP a AKZ je zjevné, že bude opačný než v případě ustanovení § 2910 a § 2933 a to tak, že ADP je subsidiární vůči AKZ. Co se týče výše náhrady škody, tak pro odpovědnost dle OZ se uplatní obecná pravidla zákona. Při použití ADP je rozsah náhrady škody, v případě zranění svobodného, stanoven specificky a bere v úvahu náklady na léčbu a případnou nemožnost zisku. Srovnatelná pravidla se v OZ vyskytují jako součásti obecných pravidel pro zjištění výše újmy. V případě poškození věci se dle ADP hradí do výše způsobené škody.

Podstatným rozdílem ve srovnávaných úpravách je absence zvláštního způsobu liberace, ve vztahu ke škodě způsobené zvířetem v římském právu. OZ liberaci sice nabízí, ale z mého pohledu částečně nelogickou a nesystematickou. Prvním požadavkem je, aby škodu způsobilo domácí zvíře. Tato podmínka je z mého pohledu pouze částečně pochopitelná. Je logické, že u domácích zvířat se předpokládá jejich větší ovladatelnost a nižší riziko vzniku škody. V souvislosti s kritériem domácího zvířete je však v literatuře uváděna paradoxní situace současného útěku zvířete domácího, koně a nedomácího zvířete, zebry, ze zoologické zahrady. Situace se sice bude jevit jako identická, ovšem možná liberace se bude uplatňovat pouze vůči zvířeti domácímu, tedy koni.¹⁷⁶ Druhým požadavkem je účel použití zvířete. Je přinejmenším zvláštní, že ti, co používají zvíře za účelem výdělečné činnosti, se mohou liberovat oproti těm, kteří chovají zvíře čistě pro potěchu. Na profesionály by měly být podle principů a pravidel OZ¹⁷⁷ a logiky věci, kladeny požadavky přísnější než na běžné osoby. Jako příklad je uváděn profesionální kynolog, který se bude moci liberovat, oproti amatérskému chovateli, který na liberaci nedosáhne.¹⁷⁸ Je zcela jasné, že kladené nároky, související s dozorem, budou v případě profesionála vysoké, nicméně stále bude existovat možnost liberace, což považuji za nelogické. Naopak legitimní shledávám možnost liberace u asistenčních zvířat, ovšem i zde je možné nalézt paradox. Na základě prvního požadavku ustanovení upravujícího liberaci, tedy aby škodu způsobilo zvíře domácí, nebude možno liberaci uplatnit na zvíře sice vycvičené, ale nedomestikované, které bude sloužit právě jako asistenční zvíře, například vycvičená opice.

Myslím, že by bylo vhodné změnit ustanovení dotýkající se liberace. Nepochybně bych ponechal liberaci v souvislosti s asistenčními zvířaty, ale bylo by vhodné rozšíření i na zvířata nedomácí. Co se týče liberace profesionálů, bylo by vhodné alespoň postavit jejich odpovědnost na roveň amatérských chovatelů, tedy umožnit oběma liberaci. Samozřejmostí by bylo zachování přísnějšího požadavku na vynaloženou péči při dozoru ve vztahu k profesionálům. Jako druhá možnost se jeví, po vzoru římského práva, zavedení absolutní odpovědnosti v souvislosti se škodou způsobenou zvířetem, jak tomu bylo v návrhu

¹⁷⁶ ŠVESTKA, Jiří a kol. § 2933, *Občanský zákoník – Komentář – Svazek VI*. Wolters Kluwer. 2014, In *ASPI* [právní informační systém]. [cit. 18. 10. 2017].

¹⁷⁷ § 5 odst. 1, § 2950 či § 2953 odst. 2 OZ

¹⁷⁸ Tamtéž

občanského zákoníku z roku 2005.¹⁷⁹ Pochybné také zůstává zúžení okruhu osob, které se mohou liberovat, oproti osobám, které jsou solidárně odpovědné. Konkrétně jde o nemožnost liberace osoby, která zvíře chová nebo jinak používá.

Při srovnání úpravy práva veřejného, dopadajícího na problematiku zjistíme, že v římskoprávním systému existovaly edikty, jejichž účelem byla ochrana obyvatel před zpravidla nebezpečnými zvířaty. V českém právním systému zákon upravuje speciální odpovědnost státu za způsobenou škodu, zde je to ovšem za účelem ochrany taxativně vymezených živočichů a odpovědným subjektem nebude soukromá osoba, ale stát. V římském právu jsem nenalezl žádnou podobnost se zákonem o myslivosti, římské právo by podobné případy řešilo přes jiné, výše uvedené instituty.

¹⁷⁹ *Tisk 844. Vládní návrh zákona, kterým se vydává občanský zákoník* [online]. obcanskyzakonik.justice.cz, 2005 [cit. dne 10. 11. 2017] Dostupné na http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/OZ_verze_2005.pdf.

Seznam použitých zdrojů

Monografie

- BARTOŠEK, Milan. *Encyklopedie římského práva*. 2. vydání. Praha: Academia, 1994. 471 s.
- BARTOŠEK, Milan. *Encyklopedie římského práva*. Praha: Panorama, 1981. 507 s.
- BĚLOHLÁVEK, Alexandr a kolektiv. *Nový občanský zákoník. Srovnání dosavadní a nové občanskoprávní úpravy včetně předpisů souvisejících*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2012, 830 s.
- BERGER, Adolf. *Encyclopedic Dictionary of Roman Law*, Philadelphia: The American Philosophical Society, 1953. s 551
- BLAHO, Peter, REBRO Karol, *Rímske právo*. 4. vydání Bratislava: Iura Edition, 2010, 522 s.
- BLAHO, Petr, HARAMIA, Ivan, ŽIDLICKÁ, Michaeala. *Základy rímskeho práva*. Bratislava: Vydavateľské oddelenie Právnickej fakulty Univerzity Komenského 1997, 483 s.
- DAJCZAK, Wojciech a kol., české vydání: DOSTALÍK, Petr. *Právo římské: základy soukromého práva*. Olomouc: Iuridicum Olomoucense, 2013. 423 s.
- DILLON, Matthew, GARLAND, Lynda. *Ancient Rome: From the Early Republic to the Assassination of Julius Caesar*. London: Routledge, 2005, 784 s
- DOSTALÍK, Petr. *Texty ke studiu římského práva*. 2. vydání Plzeň: Aleš Čeněk, 2016. 210 s.
- FIALA, Josef a kol. *Občanské právo hmotné*. 2. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk. 2009, 656 s.
- GLARE, P.G.W. (ed) *Oxford latin dictionary*, London: Clarendon Press, 1968. 2151 s
- GORDLEY, James, TAYLOR VON MEHREN, Arthur. *An Introduction to the Comparative Study of Private Law: Readings, Cases, Materials*. Cambridge: Cambridge Universtiy Press, 2006, 640 s.
- HALDON, John. F. *Byzantium in the seventh century. The Transformation of a Culture*. Cambridge: Cambridge Universtiy Press, 2003, 524 s.
- HEYROVSKÝ, Leopold, upravil SOMER, Otakar a VÁŽNÝ, Jan. *Dějiny a systém soukromého práva římského, Díl 1*. Bratislava: Právnická fakulta UK, 1929. 294 s.
- HEYROVSKÝ, Leopold. *Dějiny a systém soukromého práva římského* Praha: J. Otto, 1910 1243 s.
- KASER, Max. *Das romische Privatrecht vol. 1* München: C.H Beck, 1965. 651 s.
- KINCL, Jaromír, URFUS, Valentin, SKŘEJPEK, Michal. *Římské právo*. 2. vydání Praha: nakladatelství C.H. Beck, 1995. 386 s.
- KINCL, Jaromír. *Gaius. Učebnice práva ve čtyřech knihách*. Plzeň: Aleš Čeněk 2007, 326 s.
- SKŘEJPEK, Michal. *Římské soukromé právo: systém a instituce*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2011, 350 s.

SKŘEJPEK, Michal. *Digesta seu pandectae tomus I liber I-XV fragmenta selecta. Digesta neboli Pandekty svazek I kniha I-XV vybrané části*. Praha, Karolinum 2015. 704 s.

VÁŽNÝ, Jan. *Římské právo obligační*, 2. vydání, Brno: Čs. A. S. Právník, 1946. 96 s.

VÁŽNÝ, Jan. *Římské právo obligační. Část 1*. Bratislava: Právnická fakulta univerzity Komenského v Bratislavě, 1924. 140 s.

ZIMMERMANN, Reinhard. *The Law of Obligations: Roman Foundations of the Civilian Tradition* New York: Oxford University Press, 1990, 1249 s.

Příspěvky ve sborníku

BĚLOVSKÝ, Petr. Odpovědnost za škodu způsobenou zvířaty v římském právu. In MACH, Petr, PEKARIK Matěj, VLADÁR Vojtěch (ed). *Constans et perpetua voluntas: pocta Petrovi Blahovi k 75. narozeninám*. Trnava: Trnavská univerzita, 2014. s. 23-30.

OBROVSKÁ, Lucie. Autonomie vůle v antickém Římě: otrok versus otrokář. In COFOLA 2009: *The Conference Proceedings*. 1. vydání. Brno: Masaryk University, 2009. s. 1-8. přečti

OBROVSKÁ, Lucie. Právní pojetí zvířete v římském právu a právu moderním. In *Soudobé reflexe římského práva. Římské právo v moderních kodifikacích*. 1. vyd. Praha: Univerzita Karlova, 2015. s. 89-99.

Komentáře

BEZOUŠKA, Petr. § 2894 [Povinnost nahradit újmu]. In: HULMÁK, Milan a kol. (ed). *Občanský zákoník VI. Závazkové právo. Zvláštní část (§ 2055–3014)*. 1. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2014, 2046 s.

BEZOUŠKA, Petr. § 2918 [Spoluúčast poškozeného na vzniklé újmě]. In: HULMÁK, Milan a kol. (ed). *Občanský zákoník VI. Závazkové právo. Zvláštní část (§ 2055–3014)*. 1. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2014, 2046 s.

BEZOUŠKA, Petr. § 2918 [Spoluúčast poškozeného na vzniklé újmě]. In: HULMÁK, Milan a kol. (ed). *Občanský zákoník VI. Závazkové právo. Zvláštní část (§ 2055–3014)*. 1. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2014. 2046 s.

BEZOUŠKA, Petr. § 2933 [Náhrada škody způsobené zvířetem]. In: HULMÁK, Milan a kol. (ed). *Občanský zákoník VI. Závazkové právo. Zvláštní část (§ 2055–3014)*. 1. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2014, 2046 s.

BEZOUŠKA, Petr. § 2934 [Privilegovaná zvířata]. In: HULMÁK, Milan a kol. (ed). *Občanský zákoník VI. Závazkové právo. Zvláštní část (§ 2055–3014)*. 1. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2014. 2046 s.

HRABÁNEK, Dušan, LASÁK, Jan. § 1282 [Rozsah práva pastvy; prevence škod]. In: SPÁČIL, Jiří, a kol. (ed). *Občanský zákoník III. Věcná práva (§ 976–1474)*. 1. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2013, 1280 s.

KOUKAL, Pavel. § 494 [Živé zvíře]. In: LAVICKÝ, Petr a kol. (ed). *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654)*. 1. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2014, s. 1746.

MELZER, Filip. in MELZER, Filip a kol. (ed). *Občanský zákoník. Velký komentář. Sv. III. § 419–654*. Praha: Leges, 2014. 2400 s.

SPÁČIL, Jiří, *Občanský zákoník III. Věcná práva (§ 976–1474)*. 1. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2013. 1280 s.

ŠVESTKA, Jiří a kol. § 2933, *Občanský zákoník – Komentář – Svazek VI*. Wolters Kluwer, 2014, In *ASPI* [právní informační systém]. [cit. 18. 10. 2017]

Odborné časopisy

BEZOUŠKA, Petr. Návrh zákoníku a jeho místo mezi evropskými kodexy. *Právní rozhledy*, 2008, č. 19, s. 711-717.

BREJCHA, Aleš. *Odpovědnost v soukromém a veřejném právu*. 1. vydání, Praha: nakladatelství ASPI, a.s., 2000, 417 s.

CROSS, Ashton D.I.C. Liability in Roman Law for Damage caused by Animals. *The Cambridge Law Journal*, 1953, Volume 11, Issue 3, s. 395-403.

DOHNAL, Jakub. K povinnosti náhrady škody způsobené zvířetem dle občanského zákoníku. *Právní rozhledy*, 2015, č. 4, s. 123-126

ELIÁŠ, Karel. Obsah, způsob a rozsah náhrady škody v soukromém právu I. *Právní rádce*, 2007, č. 12, s. 4-9.

JACKSON, Bernard S. Liability for Animals in Roman Law: An historical sketch. *Cambridge Law Journal*, 1978, Volume 37, Issue 1, s. 122-143

KERR, J. Wylie. "Actio de pauperie, Dig. Lib. IX tit. I" in *Studi Riccobono*, vol. 4. Palermo, 1936, 605 s.

POLOJAC, Milena. „Actio de pauperie: Anthropomorphism and Rationalism“, in *Fundamina. A Journal of Legal History*, Unisa Press, South Africa, 18 (2) 2012, 119-144.

ŠVESTKA, Jiří, STUNA, Stanislav. K pojmu věc v právním smyslu v návrhu nového občanského zákoníku. *Právní rozhledy*, 2011, č. 10, s. 366-371

VLASÁK, Michal. Odpovědnost za škodu v evropském a českém kontextu. *Právní fórum*. 2009, roč. 6, č. 5, s. 179-184

WIEWIOROWSKI, Jacek, DOSTALÍK, Petr. The specific position of the animal, especially a dog in the roman and modern czech law. *The Lawyer quarterly*, 2017, Volume 7, No. 1, s. 12-29.

Právní předpisy

Císařský patent č. 946/1811 ř. z., Všeobecný zákoník občanský, ve znění císařského nařízení č. 59/1916 Ř.z. účinnému ke dni 1.1.1917

Ústavní zákon č. 2/1993 Sb., ve znění pozdějších předpisů, Listina základních práv a svobod.

Zákon č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 115/2000 Sb., o poskytování náhrad škod způsobených vybranými zvláště chráněnými živočichy, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění zákona č. 170/2012Sb. účinném ke dni 14. června 2012.

Zákon č. 449/2001 Sb., o myslivosti, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 89/2012, občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

Zákona č. 40/2009 Sb. trestní zákoník, v znění pozdějších předpisů

Judikatura

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 13.12.1929 sp. zn. RV I 469/29

Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 21. 12. 2007, č. j. 4 As 40/2007-53

Rozhodnutí Nejvyššího soudu Československé republiky ze dne 29. 1. 1942, sp. zn. Rv I 919/41

Internetové zdroje

Ministerstvo spravedlnosti ČR. *Důvodová zpráva k NOZ (konsolidovaná verze): Nový občanský zákoník* [online]. obcanskyzakonik.justice.cz 2012 [cit.23.10.2017]. Dostupné z: <<http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf>>.

KOSTÍK, Radim. Zvíře jako původce škody [online]. Law.muni.cz, 2011 [cit. 22.10.2017]. Dostupné na <https://www.law.muni.cz/sborniky/dny_prava_2011/files/prispevky/03%20ZVIRE/Kostik_Radim_New.pdf>.

KRUEGER, Paulus (ed.). *Iustiniani institutions* [online]. droitromain.univ-grenoble-alpes.fr [cit. 2.10.2017]. Dostupné na <https://droitromain.univ-grenoble-alpes.fr/Corpus/iust_institut.html>.

MOMMSEN, Theodor (ed.), *Digesta Iustiniani Augusti* [online]. droitromain.univ-grenoble-alpes.fr [cit. 2.10.2017]. Dostupné na <<https://droitromain.univ-grenoble-alpes.fr/Corpus/digest.htm>>.

MÜLLEROVÁ, Hana. Zvíře jako objekt právních vztahů [online]. law.muni.cz, 2010 [cit.20.10.2017]. Dostupné na <[https://www.law.muni.cz/sborniky/dny_prava_2010/files/prispevky/09_priroda/Mullerova_Hana_\(4342\).pdf](https://www.law.muni.cz/sborniky/dny_prava_2010/files/prispevky/09_priroda/Mullerova_Hana_(4342).pdf)>.

Tisk 844. Vládní návrh zákona, kterým se vydává občanský zákoník [online]. obcanskyzakonik.justice.cz, 2005 [cit. dne 10. 11. 2015] Dostupné na <http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/OZ_verze_2005.pdf>.

TOMÁŠKOVÁ, Lenka. *Zákon č. 115/2000 Sb. nástroj k odstraňování konfliktů mezi ochranou přírody a hospodařícími subjekty* [online]. casopis.ochranaprirody.cz, 2009 [cit.

25.10.2017]. Dostupné na :<<http://www.casopis.ochranaprirody.cz/clanky/zakon-c-115-2000-sb.html>>.

SCOTT, Samuel, P. (překlad) *The digest or pandects of justinian* [online]. droitromain.univ-grenoble-alpes.fr [cit. 2.10.2017]. Dostupné na <https://droitromain.univ-grenoble-alpes.fr/Anglica/digest_Scott.htm>.

Všeobecný zákoník občanský [online]. iuridictum.pecina.cz. 28. 10. 2012 [cit. 19. 11. 2017]. Dostupné na <http://iuridictum.pecina.cz/w/V%C5%A1eobecn%C3%BD_z%C3%A1kon%C3%ADk_ob%C4%8Dansk%C3%BD>.

Ostatní zdroje

PLINIUS. *Naturalis Historia*.

VARRO, Marcus, T. *Rerum rusticarum de agri cultura*.

Abstrakt

Tato diplomová práce se věnuje problematice odpovědnosti za škodu způsobenou zvířetem, a to podle práva římského a současného českého. Z pohledu veřejného i soukromého práva analyzuje a porovnává nejen klíčový pojem zvíře, ale také rozebírá a komparuje jak obecnou odpovědnost za škodu, tak i odpovědnosti speciální. Diplomová práce obsahuje, kromě úvodu a závěr, dvě kapitoly. První kapitola se zabývá analýzou odpovědnosti za zvíře podle římského práva, a to především z pohledu Zákona dvanácti desek a Akvilského zákona. Druhá kapitola, se zaměřuje na odpovědnost za zvíře, podle současného českého právního systému. Kromě podrobné analýzy úpravy v zákoně č. 89/2012, občanský zákoník, je rovněž popsána úprava obsažena v zákonech veřejnoprávních. Závěr obsahuje provedena komparaci obou právních systému a návrh možné novelizace současné právní úpravy.

Abstract

This diploma thesis deals with the issue of liability for damages caused by animal, according to the Roman law and contemporary Czech law. In the terms of both, public and private law, it analyses and compares not only the key concept of animal, but it also analyses and compares both, general and special liability for damages caused by animal. The diploma thesis contains, besides the introduction and conclusion, two chapters. The First chapter deals with the analysis of liability for animal under the Roman law, especially from the point of view of the Law of the Twelve tables and the Lex Aquilia. The Second chapter focuses on liability for animal according to the current Czech law system. In addition to the detailed analysis of the Act No. 89/2012, the Civil Code, there are also listed public law regulations concerning this matter. The conclusion includes a comparison of both legal systems and proposal for a possible amendment of the current Czech legal regulation.

Seznam klíčových slov

Odpovědnost za škodu

Náhrada škody

Povinnost k náhradě škody

Objektivní odpovědnost

Zvíře

Římské právo

Občanský zákoník

Zákon dvanácti desek

Akvilský zákon

List of key words

Liability for damages

Compensation of damages

Obligation to pay damages

Objective liability

Animal

Roman law

Civil Code

The Law of Twelve Tables

The Lex Aquilia